

**Aktywni
Obywatele**
Fundusz Krajowy

Iceland
Liechtenstein
Norway

Active
citizens fund

Raport z ewaluacji programu Aktywni Obywatele – Fundusz Krajowy

FUNDACJA
BATOREGO

fundacja
stocznia

FAOO

Paweł Zalewski
Katarzyna Wójcikowska-Baniak
Jan Herbst

**MINDS
& ROSES**

fundacja
stocznia

Spis treści

1. [Streszczenie](#)
2. [Kontekst, cele i metodologia badania](#)
3. [Rekonstrukcja założeń Programu i ich adekwatność](#)
4. [Funkcjonowanie konsorcjum i relacje wewnętrzne](#)
5. [Ocena procedury konkursowej](#)
6. [Wsparcie dla wnioskodawców](#)
7. [Rezultaty naborów, skuteczność wniosków i jej uwarunkowania](#)
8. [Przebieg projektów](#)
9. [Ocena sprawozdawczości](#)
10. [Rezultaty Programu](#)
11. [Wpływ Programu na sytuację grantobiorców i na trzeci sektor](#)

Słownik pojęć

- CAWI – Computer Assisted Web Interview (ankiety wypełniane on-line)
- Dotacje sektorowe – dotacje na wsparcie rozwoju sektora obywatelskiego
- Dotacje tematyczne / obszary tematyczne – dotacje w obszarach aktywności obywatelskiej, praw człowieka lub wykluczenia społecznego
- Duże dotacje / projekty – projekty w obszarach tematycznych, w których wartość dotacji wynosiła od 25 000 do 62 500 EUR.
- EOG - Europejski Obszar Gospodarczy
- FAOO – Fundacja Akademia Organizacji Obywatelskich (jeden z członków Konsorcjum Operatorów Programu)
- FGI – Focus Group Interview (zogniskowane wywiady grupowe)
- FMO - Financial Mechanism Office (Biuro Mechanizmu Finansowego)
- Grantobiorca – organizacja, która uzyskała przynajmniej jedną dotację z Programu, niezależnie od liczby prób
- IDI – In-Depth Interview (indywidualne wywiady pogłębione)
- Małe dotacje / projekty – projekty w obszarach tematycznych, w których wartość dotacji wynosiła od 5 000 do 25 000 EUR.
- n - liczebność próby lub podpróby w badaniach ilościowych i podstawa dla oszacowań na wykresach.
- Nieskuteczny wnioskodawca - organizacja, która złożyła przynajmniej jeden wniosek, ale nie uzyskała ani jednej dotacji z Programie, niezależnie od liczby prób
- NMF – Norweski Mechanizm Finansowy
- Operator/rzy – konsorcjum organizacji odpowiedzialnych za realizację Programu (Fundacja im. Stefana Batorego, Fundacja Stocznia, FAOO)
- OPP – organizacje pożytku publicznego
- PAO-FK – Program Aktywni Obywatele – Fundusz Krajowy

Disclaimer

- Całość ewaluacji podzielono na część zewnętrzną i wewnętrzną.
- Część wewnętrzna obejmuje badania dotyczące sposobu organizacji Funduszu Aktywni Obywatele – Fundusz Krajowy (dalej FAO-FK) oraz jego funkcjonowania wewnętrznego. Bazuje ona na wywiadach indywidualnych i grupowych z przedstawicielami konsorcjum zarządzającego Funduszem oraz jego personelem (np. ekspertami oceniającymi wnioski), a także analizie danych zastanych (z internetowego systemu wniosków oraz innych źródeł).
- Zgodnie z umową z FMO, tą część ewaluacji przeprowadziła Fundacja Stocznia, będąca jednym z członków konsorcjum.
- Część zewnętrzna obejmuje badania jakościowe i ilościowe organizacji uczestniczących w konkursach PAO-FK. Tą część ewaluacji przeprowadziła zewnętrzna agencja badawcza Minds&Roses.

Streszczenie (1)

- Prezentacja podsumowuje wyniki ewaluacji Programu Aktywni Obywatele – Fundusz Krajowy (który w skrócie nazywamy dalej Programem lub PAO-FK). Ewaluacja obejmowała komponent zewnętrzny (badania ilościowe i jakościowe wśród wnioskodawców (organizacjami, które nieskutecznie aplikowały o dotację) i grantobiorców) realizowany przez firmę Minds&Roses, oraz wewnętrzny (badania jakościowe z zespołem Programu i ekspertami(-tkami) oceniającymi wnioski oraz analiza danych zastanych), realizowany przez Fundację Stocznia. Łącznie zrealizowano 17 wywiadów indywidualnych (IDI) i 3 wywiady grupowe (FGI) z zespołem Programu oraz ekspertami i ekspertkami, 3 FGI z grantobiorcami, 12 IDI z wnioskodawcami, sondaż CAWI z udziałem 519 organizacji (w tym 238 wnioskodawców i 281 grantobiorców).
- Program był kierowany do szerokiego grona organizacji społecznych w Polsce. Koncentrował się na wspieraniu organizacji w czterech obszarach: aktywności obywatelskiej (łącznie 197 dotacji na kwotę 9 165 829,75 EUR), wykluczenia społecznego (128 dotacji na kwotę 6 038 237,38 EUR), praw człowieka (122 dotacje na kwotę 6 242 077,90 EUR) oraz wsparcia rozwoju sektora obywatelskiego (niżej również skrótowo „sektorowe” – 38 dotacji na kwotę 5 094 806,95 EUR). Oprócz tego, w Programie przekazywano dotacje instytucjonalne (23 dotacje na kwotę 2 257 835 EUR) oraz uruchomiono dodatkowy instrument wsparcia dla lokalnych mediów (8 dotacji na kwotę 1 158 636 EUR). Łącznie w Programie udzielono 515 dotacji na kwotę 29 957 423 EUR (nie licząc tych w kompetencji „Mocniejszym Głosem”, który został uruchomiony już po wykonaniu analiz w ramach ewaluacji).
- W Programie wzięły udział łącznie 2532 organizacje pozarządowe, składając ogółem 3453 wnioski o dotacje na łączną kwotę 219 362 250 EUR (a więc ponad siedmiokrotnie większą niż wynosiła całość alokacji Programu). Największym zainteresowaniem cieszyły się konkursy na „duże dotacje” (por. słownik pojęć), w których złożono łącznie 1700 wniosków. O „małe dotacje” rywalizowało 1207 projektów, a o dotacje „sektorowe” – 461 projektów. Wprowadzenie podziału na małe i duże dotacje miało służyć zwiększeniu dostępności Programu dla organizacji o ograniczonych zasobach i doświadczeniu. Z danych wynika, że rozwiązanie to bez wątpienia zadziałało zgodnie z oczekiwaniami – o małe dotacje rywalizowały częściej organizacje mniejsze i bez doświadczenia. Łącznie dotacje z Programu uzyskało 468 organizacji, przy czym 13 zrezygnowało z realizacji projektów.
- Program zachęcił do złożenia aplikacji organizacje z 735 gmin w całej Polsce (dotarł do wszystkich województw i 90% powiatów). Zdecydowanie najliczniej reprezentowane były oczywiście największe miasta, gdzie potencjalnych beneficjentów jest najwięcej. Także biorąc pod uwagę te nierówności można stwierdzić, że cieszył się on większym zainteresowaniem w dużych miastach – aplikowało stąd do niego o 40% więcej organizacji niż wynika z rozkładu populacji docelowej, ostatecznie środki trafiły do 157 gmin (co nie znaczy, że Program nie miał szerszego zasięgu – znaczna część organizacji prowadziła projekty na poziomie ogólnopolskim lub regionalnym).

Streszczenie (2)

- Udział w Programie był dla wielu (zwłaszcza najmniejszych) organizacji dużym wyzwaniem, o czym może świadczyć duża liczba rozpoczętych, ale nieukończonych wniosków. Na każde 2 złożone wnioski przypadał przeciętnie 1 porzucony szkic projektu. Zdecydowanie częściej zdarzało się to w przypadku dotacji małych niż dużych, a także wniosków w obszarze wsparcia mediów lokalnych i sektorowych.
- Organizacje, bez względu na ich doświadczenie czy potencjał, miały tendencję do zwlekania do ostatnich chwil ze składaniem wniosków. Być może w przyszłości warto rozważyć zachęty do robienia tego wcześniej (konsultacje gotowych wniosków? Więcej terminów składania wniosków?)
- Organizacja Programu była częściowo podyktowana oczekiwaniami i procedurami narzucanymi przez Biuro Mechanizmów Finansowych w Brukseli. Siłą rzeczy procedury te premiowały organizacje o większym potencjale instytucjonalnym i doświadczeniu w pozyskiwaniu środków zagranicznych. Tym niemniej, operatorzy Programu dokładali wszelkich starań, by był on możliwie przyjazny także dla organizacji mniej zasobnych, mniej doświadczonych i zlokalizowanych w mniejszych miejscowościach. Ostatecznie, wnioskodawcy Programu uznawali go za bardziej przystępny niż Programy realizowane z funduszy europejskich, ale mniej przyjazny niż programy Narodowego Instytutu Wolności, dotacje samorządowe czy te pochodzące od prywatnych grantodawców (trzeba jednak zaznaczyć, że źródła te oferują częściowo niższe kwoty dotacji).
- Podział na wnioski wstępne i pełne, choć z perspektywy organizacji uciążliwy, w praktyce oszczędził zarówno im, jak i operatorowi wiele czasu.
- Operatorzy starali się ułatwić organizacjom udział w Programie, oferując wiele materiałów pomocniczych i działań edukacyjnych (np. w formie podręcznika, webinarów). Z perspektywy osób oceniających wnioski, procedura naboru do Programu była nadzwyczaj (bardziej niż w innych znanych im Programach) transparentna i dostosowana do potrzeb najróżniejszych organizacji. Potwierdzają to także w większości wnioskodawcy Programu, choć (co zrozumiałe) dotyczy to zwłaszcza tych z nich, którym udało się pozyskać dofinansowanie. Program jest przez nich oceniany jako wymagający i złożony, ale jednocześnie sprawiedliwy i przejrzysty. Niemniej jednak, wiele organizacji postrzegało go jako stosunkowo schematyczny, co ich zdaniem mogło premiować projekty niekoniecznie lepszej jakości, ale przygotowywane przez osoby dobrze zorientowane w specyfice sektora pozarządowego i potrafiące operować odpowiednim dla tego rodzaju konkursów językiem.
- Choć Konsorcjum realizujące Program oferowało różne formy wsparcia dla wnioskodawców i grantobiorców, poszczególni członkowie Konsorcjum (Fundacja Batorego, Fundacja Stocznia i Fundacja Akademia Organizacji Obywatelskich) różnili się podejściem. Utrudniało to wypracowanie wspólnego modelu pracy z organizacjami. Osoby opiekujące się projektami wskazywały, że przy większym niż w innych tego typu Programach nacisku na zindywidualizowane podejście do potrzeb wnioskodawców i grantobiorców zespół Programu powinien liczyć więcej osób, aby rozłożyć obciążenia związane z obsługą organizacji.

Streszczenie (3)

- Wnioskodawcy w większości pozytywnie oceniali oferowane im wsparcie w przygotowaniu i realizacji projektów (choć, co zrozumiałe, wyraźnie częściej dotyczyło to organizacji, którym udało się uzyskać dotację). Według Zespołu Programu, szczególnie doceniano aktywności oparte o wymianę doświadczeń oraz sieciowanie. Warto mieć na uwadze, że wielu wnioskodawców nie skorzystało z oferowanych im form wsparcia, ponieważ brakowało im na to czasu.
- Ogólnie rzecz biorąc, Program charakteryzuje się stosunkowo wysokim progiem wejścia, co stanowiło wyzwanie zwłaszcza dla mniejszych i niedoświadczonych organizacji. Przygotowanie dobrego wniosku wymaga czasu, ale także odpowiedniego zaplecza i kompetencji, które często nie są dostępne dla organizacji pierwszy raz stykających się z podobnymi wyzwaniami. Nic więc dziwnego, że skuteczność w ubieganiu się o projekty wyraźnie rosła wraz z wiekiem i potencjałem instytucjonalnym wnioskodawców PAO-FK. Zespół Programu wskazywał także, że organizacje posiadające know-how w zakresie realizacji większych dotacji znacznie lepiej radziły sobie z realizacją projektów.
- Z tego punktu widzenia bardzo dobrym rozwiązaniem była decyzja o wyodrębnieniu w konkursach tematycznych podziału na dotacje małe i duże. Mniejszym organizacjom dużo łatwiej było się odnaleźć w konkursach o małe dotacje, o czym świadczy fakt, iż w ich przypadku nie ma znaczącej zależności między potencjałem instytucjonalnym czy doświadczeniem organizacji a wynikami konkursów.
- Proces oceny wniosków, choć oceniany przez ekspertów (asesorów) Programu jako przejrzysty i dobrze zaplanowany, nie zawsze był w pełni zrozumiały dla wnioskodawców. Mimo dużego wysiłku włożonego w transparentność tego procesu i dużego nacisku Konsorcjum na pracę z ekspertami i ekspertkami służącą lepszej kalibracji ich ocen (uwspójnieniu podejść do oceny), część wnioskodawców (zwłaszcza nieskutecznych) negatywnie oceniała rzetelność ekspertów oraz postulowała, by ocen dokonywały osoby o głębszej wiedzy merytorycznej w zakresie problematyki, której dotyczyły konkretne wnioski.
- Większość grantobiorców pozytywnie ocenia wsparcie udzielane im przez Operatora na etapie realizacji projektów. Wśród uwag krytycznych wyróżniają się sugestie wskazujące na poczucie braku zaufania w stosunku do organizacji realizujących projekty ze strony opiekunów i przedstawicieli Operatora (w ten sposób odbierano prawdopodobnie część wymogów dotyczących sprawozdawczości w ramach Programu), a także skargi na brak informacji zwrotnej od Operatora. Na ocenę Programu w dużym stopniu wpływa relacja z opiekunką lub opiekunem projektu, związana z charakterem i podejściem konkretnej osoby.

Streszczenie (4)

- Wymogi związane ze sprawozdawczością są przez grantobiorców oceniane jako zrozumiałe, ale bardzo trudne i czasochłonne. Sprawozdanie finansowe jest uznawane za bardziej wymagające od merytorycznego. Operator zdaje sobie sprawę z trudności związanych ze sprawozdawczością, jednak podkreśla, że wszystkie informacje zawarte w sprawozdaniach są niezbędne do rozliczenia projektu, a w konsekwencji całego Programu. Zespół Programu podkreślał, że trudności zgłaszane przez grantobiorców dotyczyły w większości procedur i formalności towarzyszących realizacji projektów, a nie kwestii merytorycznych (np. związanych z realizowanymi działaniami lub okolicznościami wpływającymi na ich przebieg lub efekty).
- $\frac{3}{4}$ grantobiorców Programu uczestniczących w badaniu ewaluacyjnym zadeklarowało, że ich projekty osiągnęły lub przekroczyły planowane rezultaty. Niemal wszystkie organizacje, którym to się nie udało, były w stanie wprowadzić korekty do swoich planów i doprowadzić projekty do końca w zmienionej formie. Warto przy tym pamiętać, że Program realizowany był w szczególnie trudnym okresie, na który nałożyło się kilka równoczesnych kryzysów, takich jak pandemia Covid-19, eskalacja wojny w Ukrainie, narastająca polaryzacja społeczna oraz istotne zmiany przepisów w obszarach, których dotyczyły dotowane projekty. Według Zespołu Programu, najczęstszą bolączką grantobiorców były niewystarczające umiejętności w zakresie planowania projektów, diagnozy problemów, prawidłowego i realistycznego definiowania wskaźników rezultatów i – co za tym idzie – problemy z ich osiąganiem.
- Zdecydowana większość grantobiorców uważa rezultaty swoich projektów za trwałe i w przyszłości zamierza kontynuować uruchomione w nich działania. Ze względu na krótki okres, jaki upłynął od zakończenia większości projektów (część z nich w czasie realizacji badania wciąż była w realizacji) trudno ocenić wiarygodność tych deklaracji. Tym niemniej, w świetle takich danych, jakie są obecnie dostępne, potencjał trwałości Programu należy ocenić wysoko.
- Grantobiorcy Programu z reguły pozytywnie oceniają zarówno jego wpływ na własną organizację, jak i na polski sektor pozarządowy. Operator Programu wskazuje na jego duże znaczenie dla podtrzymania działalności organizacji zajmujących się prawami człowieka, które od kilku lat pozostawały w kontrze do polityki ówczesnej władzy i były w znacznym stopniu odcięte od publicznego finansowania.
- Wstępne analizy w krótkim horyzoncie czasowym wskazują, że Program przyczyniał się do ograniczenia prawdopodobieństwa likwidacji organizacji, które skorzystały z jego środków.

Kontekst, cele i metodologia badania

Program Aktywni Obywatele – Fundusz Krajowy i jego ewaluacja

- Program Aktywni Obywatele – Fundusz Krajowy jest programem dotacyjnym dla organizacji pozarządowych finansowanym ze środków Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Norweskiego Mechanizmu Finansowego (EOG), realizowanym w latach 2019-2024. **Celem Programu było wzmocnienie społeczeństwa obywatelskiego, aktywności obywatelskiej oraz upodmiotowienie grup zagrożonych wykluczeniem.**
 - Program wspierał działania organizacji w 4 obszarach:
 - **obszar 1. Angażowanie obywateli i obywaterek w sprawy publiczne i działania społeczne;**
 - **obszar 2. Ochrona praw człowieka i równe traktowanie;**
 - **obszar 3. Wzmocnienie grup narażonych na wykluczenie;**
 - **obszar 4. Wsparcie rozwoju sektora obywatelskiego.**
 - Budżet Programu Aktywni Obywatele – Fundusz Krajowy wynosił 30 milionów EUR.
 - Operatorem Funduszu Krajowego było konsorcjum złożone z trzech organizacji: Stefana Batorego (lider), Fundacji Stocznia oraz Fundacji Akademia Organizacji Obywatelskich.
- **Ewaluacja Programu była realizowana od listopada 2023 do lipca 2024 r. Miała ona następujące cele:**
 - ocena skuteczności i efektywności wdrażania Programu;
 - ocena zasadności poszczególnych rozwiązań technicznych, organizacyjnych i formalnych;
 - identyfikacja mocnych i słabych stron Programu, wyciągnięcie wniosków na przyszłość;
 - ocena produktów, rezultatów, wpływu projektów;
 - krótkookresowa ocena wpływu Programu na poziomie sektorowym i systemowym (w wybranych obszarach objętych wsparciem).
 - **Ewaluacja składała się z:**
 - części „wewnętrznej”, prowadzonej przez Fundację Stocznia, obejmującej:
 - analizę danych zgromadzonych w Programie;
 - wywiady z Zespołem Programu i osobami oceniającymi wnioski (17 IDI i 3 FGI);
 - Części „zewnętrznej”, prowadzonej przez agencję badawczą Minds&Roses, obejmującej badania jakościowe wśród wnioskodawców i grantobiorców (12 IDI, 3 FGI) oraz sondażowe (na próbie 281 beneficjentów i 238 nieskutecznych wnioskodawców).

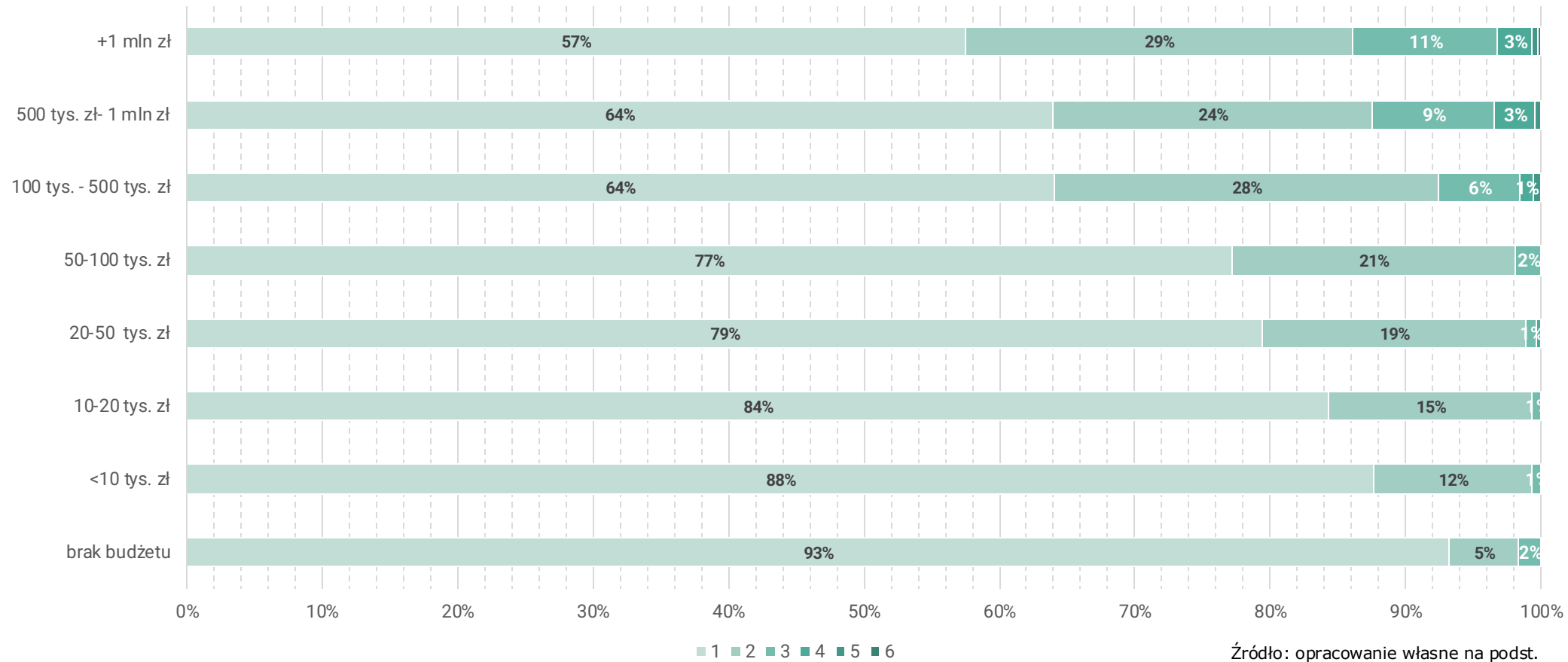
Rekonstrukcja założeń Programu i ich adekwatność do potrzeb organizacji/sektora

Kto składał wnioski w Programie?

- W całym Programie wnioski złożyły **łącznie 2532 organizacje**, w tym 1191 fundacji, 1099 stowarzyszeń rejestrowych, 86 stowarzyszeń zwykłych, 62 koła gospodyń wiejskich, 50 związków stowarzyszeń, 29 spółdzielni socjalnych, 8 kościelnych osób prawnych i 7 spółek non-profit.
- Ostatecznie, **środki Funduszu przyznano 468 podmiotom**, przy czym 13 z nich zrezygnowało z realizacji projektów (8 jeszcze przed podpisaniem umowy, 5 już w trakcie realizacji).
- Najwięcej organizacji ubiegało się o środki **w obszarach aktywności obywatelskiej** (1289, w tym 233 więcej niż raz), nieco mniej – w obszarze **wykluczenia społecznego** (880, w tym 112 więcej niż raz), konkursach sektorowych (429, w tym 31 więcej niż raz), i obszarze praw człowieka (343. W tym 44 więcej niż raz). W toku całego Programu o dotacje „duże” rywalizowały 1392 organizacje (w tym 307 więcej niż raz), o „małe” – 1088 organizacji (w tym 119 więcej niż raz).
- Spośród wszystkich organizacji składających wnioski w Programie **72% stanowiły takie, które aplikowały tylko raz**, przy czym 62% organizacji aplikowało raz i nie dostało dotacji. 22% projektodawców aplikowało w dwóch konkursach, 5% w trzech konkursach, 1% w 4 konkursach, zaś przypadki częstszych prób były sporadyczne. **Skłonność do podejmowania wielokrotnych prób uzyskania dotacji była wyraźnie powiązana z wielkością organizacji**. Jeśli probierzem jej potencjalnego uczynić wielkość rocznego budżetu, to okaże się, że wśród podmiotów, które zadeklarowały brak jakichkolwiek przychodów 92% aplikowało tylko raz. Wśród tych, które dysponowały budżetem do 10 tys. zł, było to 88% organizacji, wśród organizacji mających rocznie między 10 a 20 tysięcy – 84% i tak dalej. Wśród największych organizacji 1 raz o środki PAO-FK ubiegało się tylko 57% organizacji.
- Najbardziej skutecznym projektodawcom udało się uzyskać środki na realizację 3 projektów (organizacja o najwyższych przychodach z PAO-FK wykorzystwała łącznie ponad 337 tysięcy EUR dotacji).

Kto składał wnioski?

Liczba złożonych wniosków a wielkość organizacji

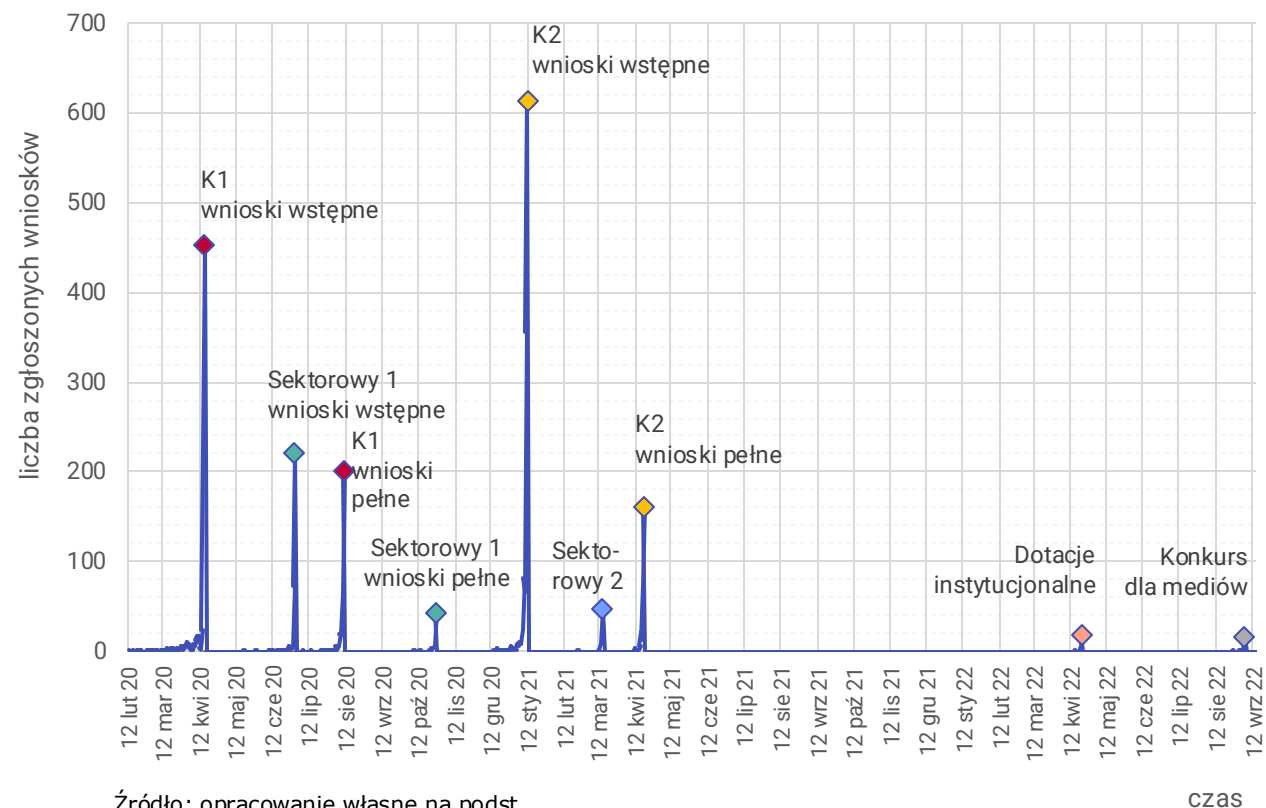

Źródło: opracowanie własne na podst. internetowego systemu wniosków

Przebieg konkursów

- Ze względu na wybuch pandemii COVID-19, uruchomienie pierwszych naborów wniosków zostało odłożone w czasie.
- Skutkowało to „zagęszczeniem” kalendarza naborów i koniecznością obsługiwania dwóch konkursów (pierwszego konkursu tematycznego i pierwszego „sektorowego”) naraz (por. wykres).
- Było to tym trudniejsze, że zdecydowana większość wniosków spływała w ostatniej chwili (nawet zresztą gdyby tak nie było, nie można byłoby ich oceniać przed wyznaczoną datą zamknięcia konkursu, ze względu na możliwość wprowadzania poprawek).
- Pomijając konkursy na małe dotacje, we wszystkich konkursach większość wniosków była składana ostatniego dnia (a w przypadku konkursów sektorowych oraz na dotacje instytucjonalne czy dla mediów dotyczyło to blisko $\frac{3}{4}$ wniosków). Przekładało się to na duże obciążenie Operatorów.

Przebieg naborów do konkursów PAO-FK: liczba zgłaszanych wniosków

Źródło: opracowanie własne na podst. internetowego systemu wniosków

Kto składał wnioski?

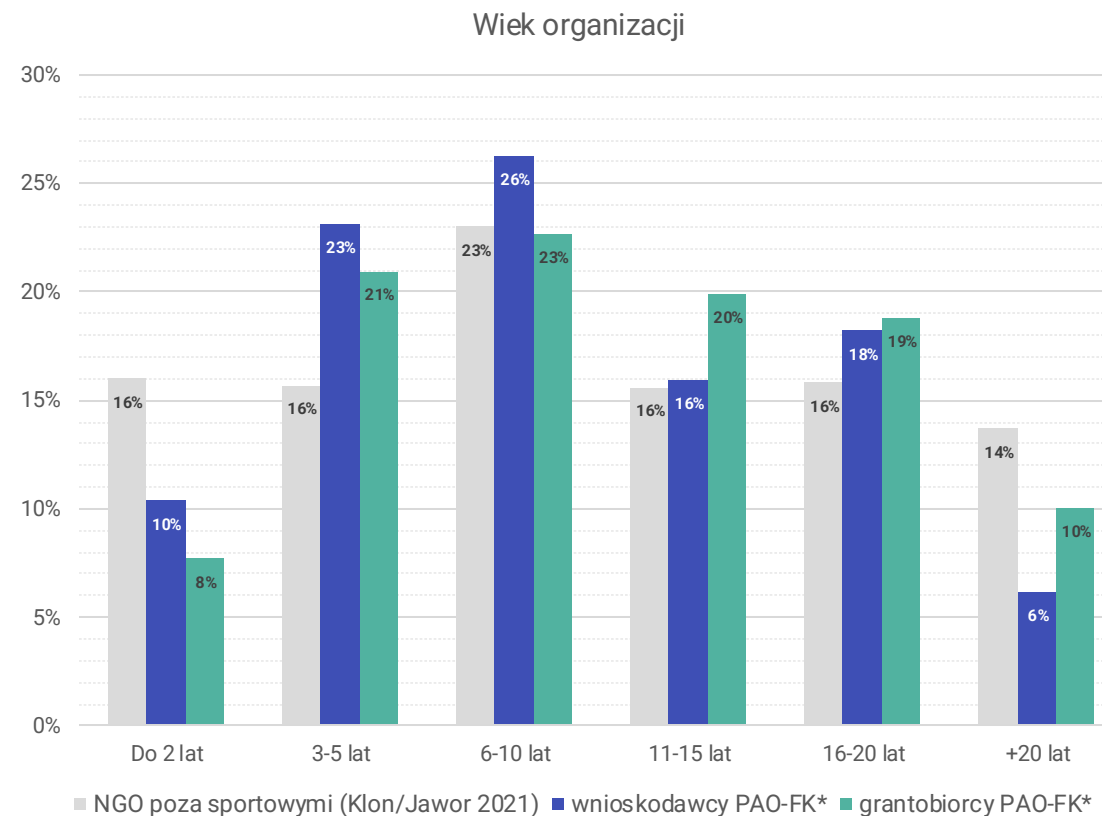
Geografia udziału w Programie

- W skali całego Programu, największa część wnioskodawców (23%) miała siedzibę w woj. mazowieckim (tam też jednak jest najwięcej organizacji pozarządowych). Relatywnie licznie reprezentowane było też woj. małopolskie (11%), a także śląskie i dolnośląskie (po 9%). Najmniej wnioskodawców zarejestrowano w woj. lubuskim, opolskim, kujawsko-pomorskim i podlaskim (a więc tych regionach, gdzie ogólnie organizacji jest najmniej). W poszczególnych obszarach tematycznych regionalne różnice w liczbie wnioskodawców były co do zasady podobne, z tym że w różnym stopniu były one zdominowane przez organizacje z Mazowsza (głównie z Warszawy). W najmniejszym stopniu dotyczyło to obszaru aktywność obywatelska, gdzie organizacje z woj. mazowieckiego stanowiły nie więcej niż 21% ogółu wnioskodawców, oraz obszaru wykluczenie społeczne, gdzie odsetek ten wynosił 22%. W konkursach sektorowych na Mazowszu siedzibę miało 29% wnioskodawców, w obszarze praw człowieka – 33%, w konkursie dla mediów – 35%, a jeśli chodzi o dotacje instytucjonalne – aż 75% (ilustracje i więcej na ten temat – por. część prezentacji dot. skuteczności wnioskodawców).
- Biorąc pod uwagę różnice w wielkości populacji docelowej Programu można powiedzieć, że cieszył się on największym zainteresowaniem w woj. warmińsko-mazurskim, na Mazowszu (głównie za sprawą Warszawy) i w Małopolsce, najmniejszym zaś – w Polsce północno-zachodniej i na Podkarpaciu (por. ilustracja obok).
- Jeśli chodzi o dysproporcje związane z wielkością miejscowości, 22% ogółu wnioskodawców Programu miało siedzibę na wsi, ale jeszcze większą ich część (37%) stanowiły podmioty z największych miast (powyżej 500 tys. mieszkańców). Wśród samych grantobiorców proporcje są jeszcze mocniej przechylone w kierunku organizacji miejskich. Tu, organizacje wiejskie stanowią już jedynie 14%, a organizacje z metropolii – 48% (więcej na ten temat – por. część prezentacji o skuteczności Programu). Dysproporcje te kształtują się różnie w zależności od tego, o jakim typie dotacji i którym obszarze wsparcia mówimy – ponieważ jednak niektóre organizacje składały wnioski w kilku obszarach i wiele razy, zależności te lepiej prześledzić na poziomie wniosków (por. niżej).
- Więcej informacji o geografii Programu (na poziomie wniosków) - por. część prezentacji o rezultatach naborów.

Kto składał wnioski?

Wiek organizacji

- W okresie funkcjonowania Programu, połowa aktywnych organizacji w Polsce (nie licząc ochotniczych straży pożarnych) działała od nie więcej niż 9 lat. Podobnie jest wśród samych wnioskodawców Programu – tu mediana wieku organizacji wynosiła 8 lat.
- Te statystyki ukrywają jednak istotne różnice w strukturze wieku obu zbiorów. Wśród wnioskodawców oraz grantobiorców FAO-FK było mniej niż w populacji organizacji najmłodszych, liczących w 2021 r. do 2 lat (jako punkt odniesienia przyjęto tu wiek w 2021 r.). W całym sektorze (poza org. sportowymi) takie organizacje stanowiły 16%, podczas gdy wśród ogółu wnioskodawców 10% a wśród grantobiorców – 8%.
- Z drugiej strony, wśród uczestników FAO było także mniej podmiotów najstarszych, liczących ponad 20 lat. Dotyczy to zwłaszcza wnioskodawców – wśród nich takie organizacje stanowiły nie więcej niż 6%, w porównaniu do 10% wśród grantobiorców i 14% w całej populacji docelowej Programu (więcej na ten temat – por. część opisująca skuteczność organizacji).

Źródło: opracowanie własne na podst. internetowego systemu wniosków oraz Klon/Jawor (2022)

* wiek organizacji-wnioskodawców w momencie składania wniosków. W przypadku organizacji składających wiele wniosków – średni wiek.

Kto składał wnioski?

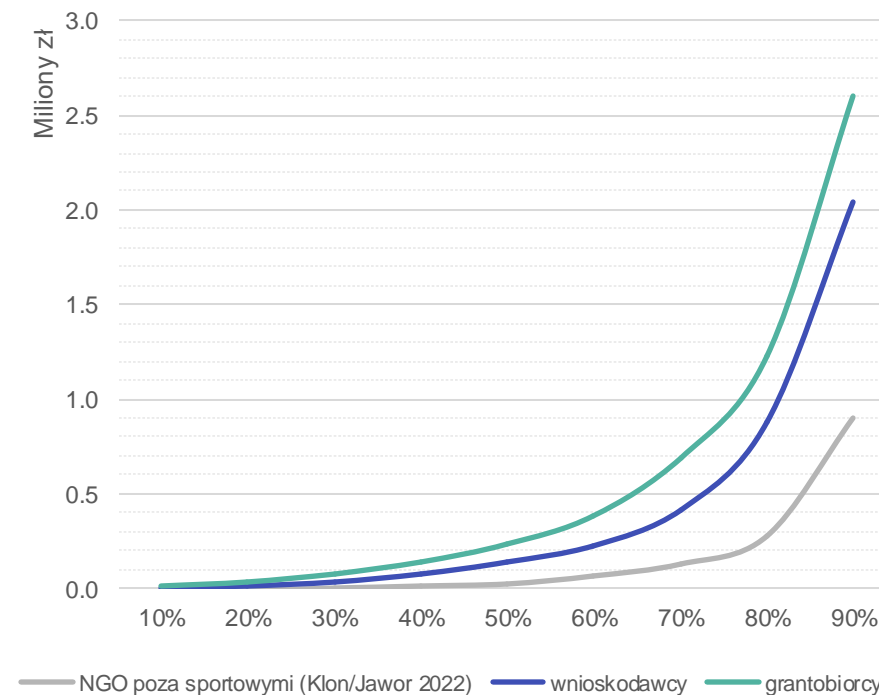
Potencjał finansowy organizacji

- Wnioskodawcy Programu dysponują statystycznie rzecz biorąc wyższymi przychodami niż przeciętna organizacja w Polsce. O ile wśród ogółu organizacji niesportowych, wg stanu na 2020 r. (badania Klon/Jawor) żadnych przychodów nie miało 10,5% organizacji, o tyle wśród wnioskodawców PAO-FK dotyczyło to 6% podmiotów (a wśród Grantobiorców – przed uzyskaniem dotacji – 3% podmiotów). Budżet nieprzekraczający 10 tysięcy zł deklarowało 38% ogółu organizacji niesportowych w Polsce i tylko 16% wnioskodawców Programu (oraz 10% grantobiorców). Z kolei przychodami powyżej 1 miliona złotych dysponowało jedynie 8% ogółu organizacji niesportowych i aż 19% wnioskodawców Programu (oraz 25% grantobiorców).
- Różnice między wnioskodawcami PAO-FK a ogółem organizacji pozarządowych w Polsce pod względem ich potencjału finansowego dobitniej oddaje porównanie ich medianowych budżetów. Połowa organizacji ubiegających się o środki Programu w roku poprzedzającym złożenie wniosku osiągnęła roczne przychody nieprzekraczające 136 tysięcy zł*. Jest to zdecydowanie więcej niż w przypadku ogółu organizacji (niesportowych), dla których w 2020 roku mediana rocznych przychodów wynosiła 26 tysięcy zł. W grupie grantobiorców Programu przychody są jeszcze wyższe – dla połowy z nich przekraczają 230 tysięcy zł (więcej o tym – por. część o skuteczności wniosków).
- Charakterystyka odbiorców Programu przekłada się na ocenę jego znaczenia (finansowego) dla organizacji. Dla wielu z wnioskodawców, środki PAO-FK – w razie ich otrzymania - stanowiłyby znaczącą część ich budżetu**. Przeciętna (medianowa) relacja między wielkością wnioskowanego grantu a wielkością przychodów wnioskodawców w poprzednim roku wynosiła 32,3%. Dla ¼ wnioskodawców dotacje, o które wnioskowali były warte przynajmniej tyle samo ile wynosił rok wcześniej ich cały budżet, a dla 17% były warte przynajmniej 2 razy więcej. Dominują jednak podmioty, dla których dotacje te nie stanowiłyby istotnego udziału w budżecie (w 1 na 3 przypadki stosunek ten nie przekraczał 15%).

* Przychody organizacji-wnioskodawców w roku poprzedzającym złożenie wniosku. W przypadku organizacji składających wiele wniosków – średnie przychody z ubiegłego roku.

** Porównania przy płaskiej cenie EUR = 4.2 zł. Dla organizacji składających wiele wniosków obliczono średnią z relacji dotacji do przychodów dla wszystkich wniosków.

Rozkład percentylowy przychodów wnioskodawców i grantobiorców PAO-FK na tle populacji docelowej

Źródło: opracowanie własne na podst. internetowego systemu wniosków oraz Klon/Jawor (2022)

Trafność założeń Programu – kontekst polityczny

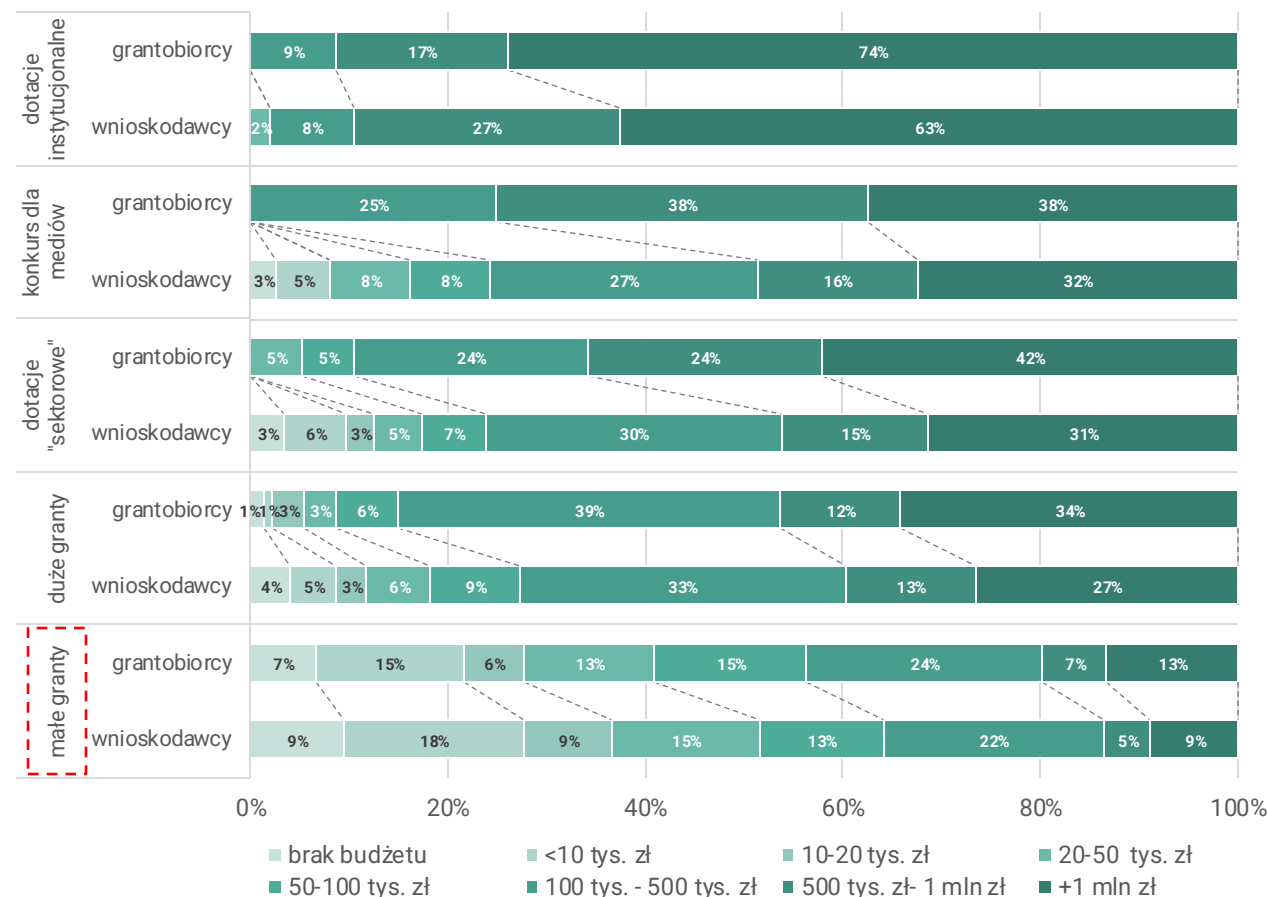
- Zespołowi Programu towarzyszyło przekonanie, że **Program Aktywni Obywatele – Fundusz Krajowy był bardzo potrzebny i oczekiwany w środowisku pozarządowym, ze względu na warunki polityczne**, w których był wdrażany. W momencie uruchamiania Programu w Polsce rozpoczynała się druga kadencja konserwatywno-prawicowego rządu, który już od kilku lat dążył do rozmontowania mechanizmów kontrolnych Państwa Prawa i intensywnie wspierał prawicowo-narodowe organizacje, jednocześnie pozbawiając finansowania większość organizacji progresywnych i zajmujących się prawami człowieka.
- W tym kontekście, **Program miał szczególne znaczenie dla organizacji zajmujących się prawami człowieka**, w większości od dłuższego czasu odciętych od finansowania ze środków publicznych.
- Działania rządu (wypaczenie i łamanie regulaminów konkursów grantowych, medialne wystąpienia przeciw progresywnym wartościom i organizacjom, próba kontroli NMF, dążenie do polaryzacji opinii publicznej wokół kwestii światopoglądowych) przyczyniły się do obniżenia standardów dotyczących przejrzystości transferów finansowych na rzecz organizacji oraz wrogich działań wobec części środowiska pozarządowego. Dlatego operatorzy PAO-FK położyli szczególny nacisk na zapewnienie rzetelnego i przejrzystego procesu naboru wniosków i ich oceny.
- Ważnym założeniem Operatora Programu było dążenie do **zwiększenia jego dostępności dla mniejszych lub mniej doświadczonych organizacji**.
- Było to trudne zadanie, biorąc pod uwagę wymogi wobec projektodawców ze strony instytucji państw-Darczyńców. Mimo tych ograniczeń, w ramach Programu udało się wprowadzić osobne konkursy na mniejsze i większe dotacje.
- Choć Program wciąż był wymagający pod względem formalnym i finansowym (szczególnych problemów nastroczało wnioskodawców konstruowanie budżetu projektu i posługiwanie się logiką projektową), to rozwiązanie to przyczyniło się do znaczącej poprawy jego dostępności dla mniejszych organizacji.

Mieliśmy dotrzeć do organizacji małych, zaniedbanych, z terenów, w którym trudno zdobyć dotacje. I staraliśmy się to robić na różne sposoby, niektóre lepsze, niektóre gorsze. Nie było łatwo [...]

Trafność założeń Programu – organizacje z mniejszym doświadczeniem

- Dane z realizacji Programu wskazują, że **zastosowanie podziału na duże i małe dotacje skutecznie zachęciło część mniejszych organizacji do aplikowania.**
- Konkursy na „małe granty” przyciągały organizacje wyraźnie mniejsze i młodsze niż konkursy „duże”. W przypadku tych pierwszych, 28% wnioskodawców dysponowało rocznie nie więcej niż 10 tys. zł przychodów, a 9% nie miało żadnych środków. W przypadku drugich, było to odpowiednio 9 i 4%.
- Co do wieku, aż 39% organizacji składających wnioski o małe dotacje liczyło nie więcej niż 5 lat, co było udziałem niemal 2 razy większym niż wśród zainteresowanych dużymi grantami.
- Co więcej, **o ile w konkursach o „duże” dotacje reguły wydawały się rzeczywiście premiować organizacje z większym doświadczeniem i potencjałem (starsze i zamożniejsze podmioty były bardziej skuteczne), o tyle w przypadku małych dotacji tak nie było.** Skuteczność wnioskodawców nie zależała tu wyraźnie od ich wieku oraz potencjału finansowego.

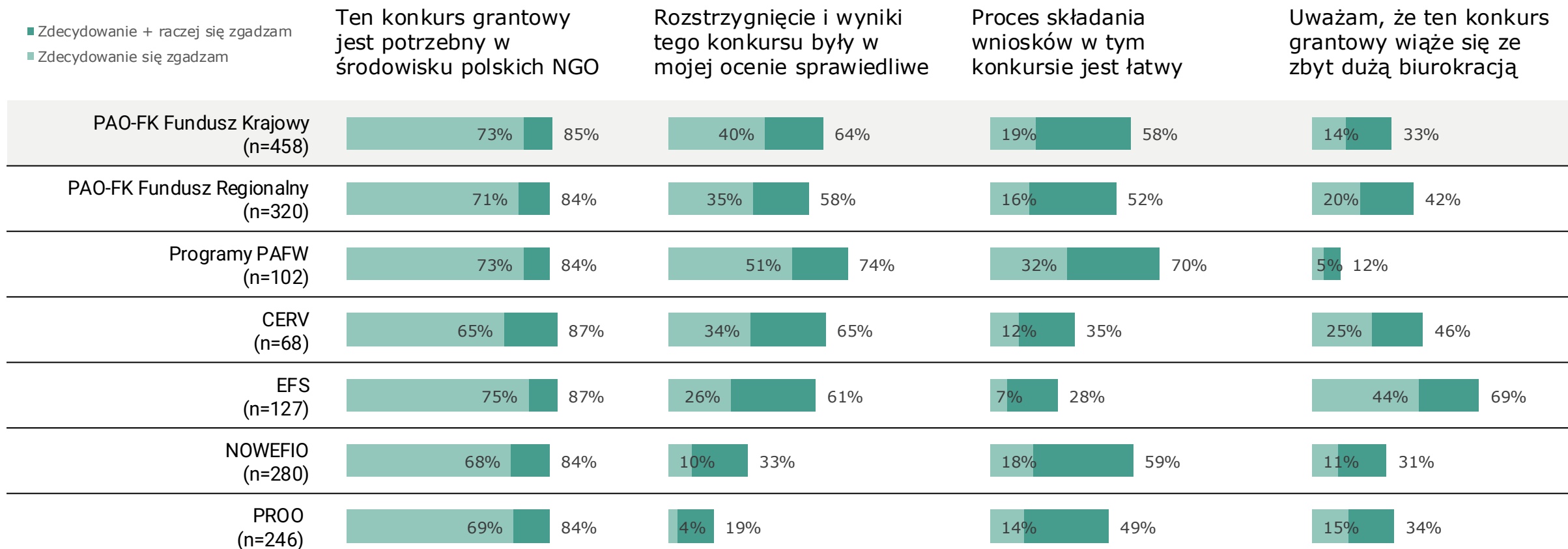
Budżet wnioskodawców i grantobiorców PAO-FK wg typu konkursu

Źródło: opracowanie własne na podst. internetowego systemu wniosków

Ocena PAO-FK w kontekście innych Programów

W opinii badanych organizacji PAO-FK jest istotnym wsparciem dla środowiska pozarządowego – podobnie jednak sądzą o innych Programach grantowych. W kategorii sprawiedliwości rozstrzygnięć oraz łatwości składania wniosków został oceniony lepiej niż większość innych Programów. Stopień biurokratyzacji PAO-FK jest wg respondentów zbliżony do innych porównywalnych programów grantowych.

Źródło: badanie CAWI Minds&Roses dla PAO-FK

Ocena PAO-FK w kontekście innych Programów

- Pod względem oceny poziomu i jakości zapewnianego wsparcia na etapie wnioskowania i realizacji projektu, organizacje uczestniczące w badaniach jakościowych uznawały, że **PAO-FK jest najbardziej „troskliwym” konkursem jaki znają**, nawet jeśli opieka, jaką otacza wnioskodawców dla części z nich może być i tak niewystarczająca.
- Organizacje, które miały wcześniej doświadczenie z zagranicznymi źródłami finansowania, łagodniej oceniają wymogi związane z formalnościami PAO-FK niż te, które do tej pory korzystały z polskich źródeł.
- **Program Aktywni Obywatele był bardziej wymagający dla mniej doświadczonych organizacji.** Młode organizacje **nie są w stanie wygospodarować wystarczającej ilości czasu** na przygotowanie wniosku oraz sprostanie oczekiwaniom związanym z zarządzaniem projektami.

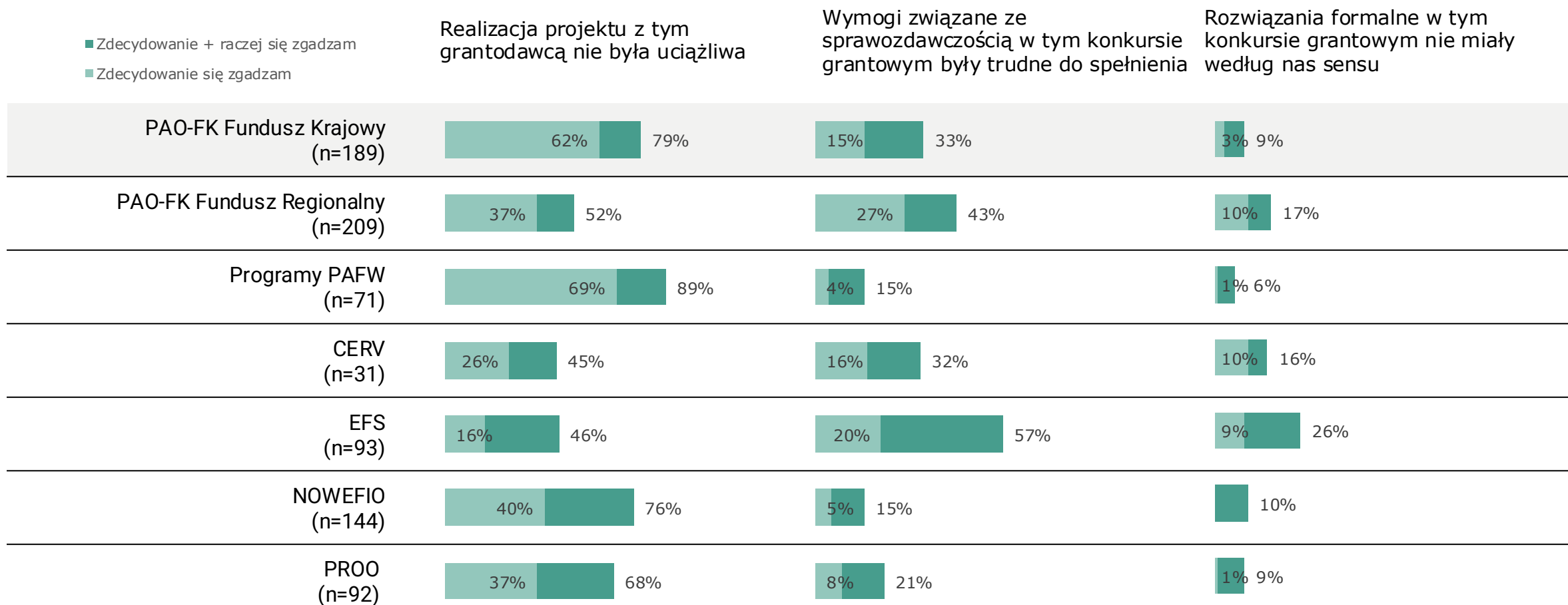
To nie jest poziom sprawozdawczości na poziomie projektów unijnych, więc przynajmniej z mojej perspektywy jako osoby, która wcześniej zarządzała, koordynowała różne projekty różnych instytucji, sprawozdawczość – czy finansowa, czy merytoryczna była na poziomie niesprawiającym jakichś dużych trudności. [G, FAOO, pow. 1 mln zł, M pow. 200 tys.]

Nie dostaliśmy takiego właśnie wsparcia dla takiej małej organizacji jak my, która właśnie stawia gdzieś tam te swoje pierwsze kroki [G, Batory, do 10 tys. zł, M pow. 200 tys.]

Mówiąc obrazowo, my byliśmy taką organizacją, która tam dostawała wpłaty na 100 zł miesięcznie od swoich darczyńców. No i napisaliśmy nasz pierwszy projekt w życiu i dostaliśmy 100 000, więc **to było dla nas olbrzymie wyzwanie** [G, Batory, do 10 tys. zł, M pow. 200 tys.]

Ocena PAO-FK w kontekście innych Programów – grantobiorcy

W opinii grantobiorców, którzy realizowali także projekty w innych konkursach, pod względem poziomu uciążliwości PAO-FK lokuje się między Funduszami UE a programami PAFW (postrzeganymi jako najmniej uciążliwe i prostsze). Jest też uznawany za mniej uciążliwy niż PAO-Fundusz Regionalny i PROO. Warto także podkreślić, że blisko 90% grantobiorców PAO-FK, którzy mieli także doświadczenia z innymi nw. funduszami uznaje rozwiązania formalne Programu za zasadne.

Źródło: badanie CAWI Minds&Roses dla PAO-FK

Ocena procedury konkursowej

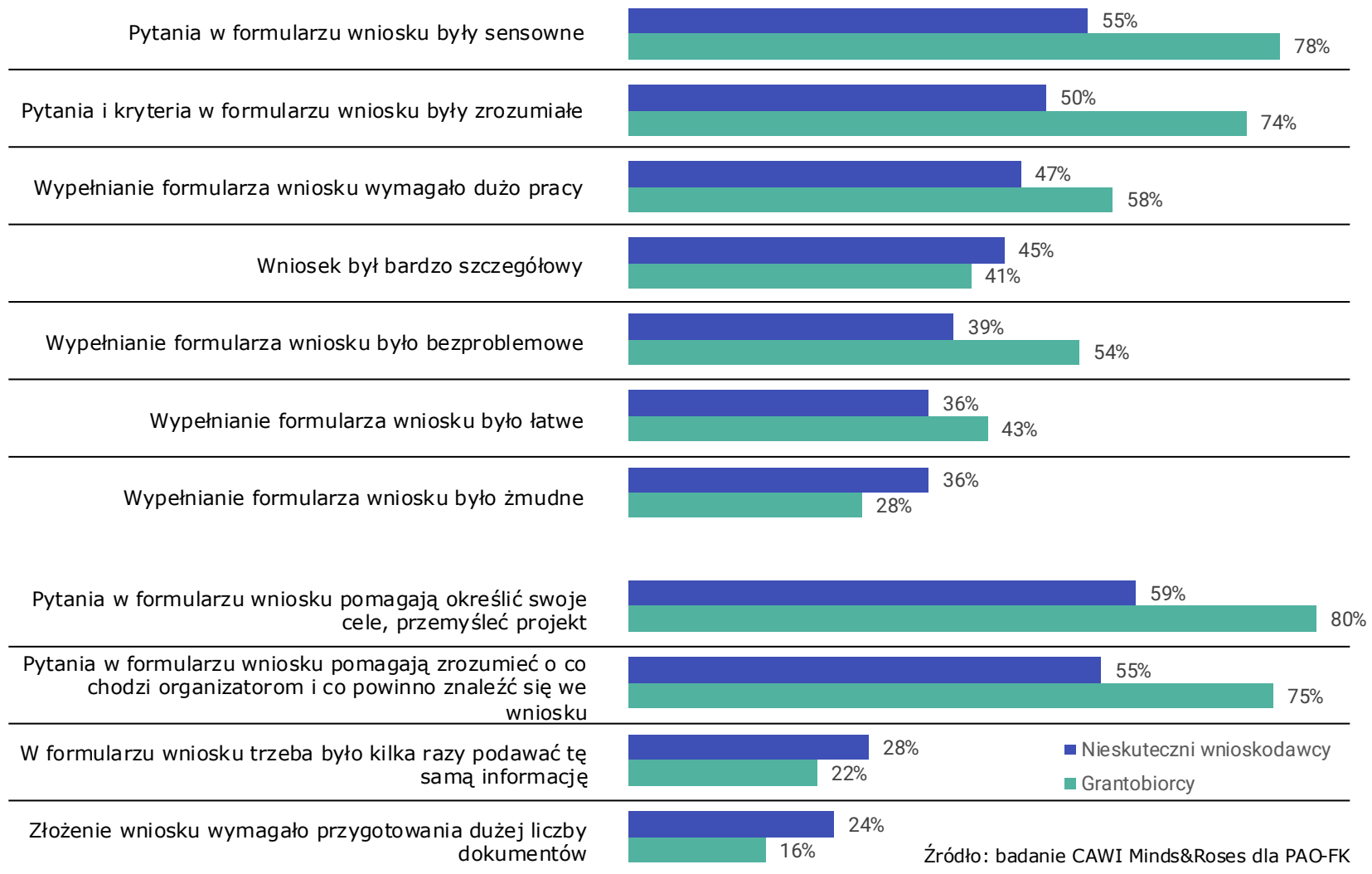
Działania promocyjne w PAO-FK

- Pierwotne plany promocji Programu w środowisku organizacji pozarządowych pokrzyżował wybuch pandemii COVID-19. Wdrażanie nowych planów, w oparciu o narzędzia online, było możliwe dzięki temu, że wcześniej **udało się stworzyć zaangażowaną społeczność organizacji zainteresowanych współpracą z Programem**, obecnych w internecie.
- **Udało się dotrzeć z informacją o Programie do wszystkich środowisk, o których mowa była w planie promocji.** Zwracano jednak przy tym uwagę, że organizacje zajmujące się działaniami wpisującymi się w cele Programu nie występują równie powszechnie w całej Polsce. Dlatego trudno było oczekiwać, że kampania informacyjna będzie równie skuteczna we wszystkich regionach kraju.

Ludzie wiedzą, że ma być taki Program, czekają na te środki, więc polegało to na tym, żeby wdrożyć plan komunikacji, że rusza Program, że tworzymy jego stronę internetową, budujemy społeczność w internecie, Planujemy serię spotkań informacyjnych w różnych miejscach Polski, przygotowujemy materiały [...]. Bardzo nam zależało na tym, żeby docierać z tą informacją jak najszerszej, ale jak najprostszym językiem. [...] No i to się działo od końca 2019 roku do marca 2020, kiedy wybuchła pandemia i okazało się, że trzeba to zmodyfikować [założenia] i większe siły przenieść na działania w internecie, a nie na działania w terenie. [...] Na szczęście był to taki moment, kiedy już była dosyć duża społeczność internetowa wokół tego Programu, więc było prościej [zespół Programu].

Myślę, że cele, które były założone na początku [...] zostały zrealizowane. Dotarcie było naprawdę szerokie. Choć oczywiście jak patrzymy potem na wyniki, ile projektów wpływało, z których województw, no to jest coś, co jest nie do przeskoczenia. Są miejsca, które po prostu nie wysypią z siebie projektów. [zespół Programu].

Formularz zgłoszeniowy w ocenie beneficjentów – trudny, ale sensowny

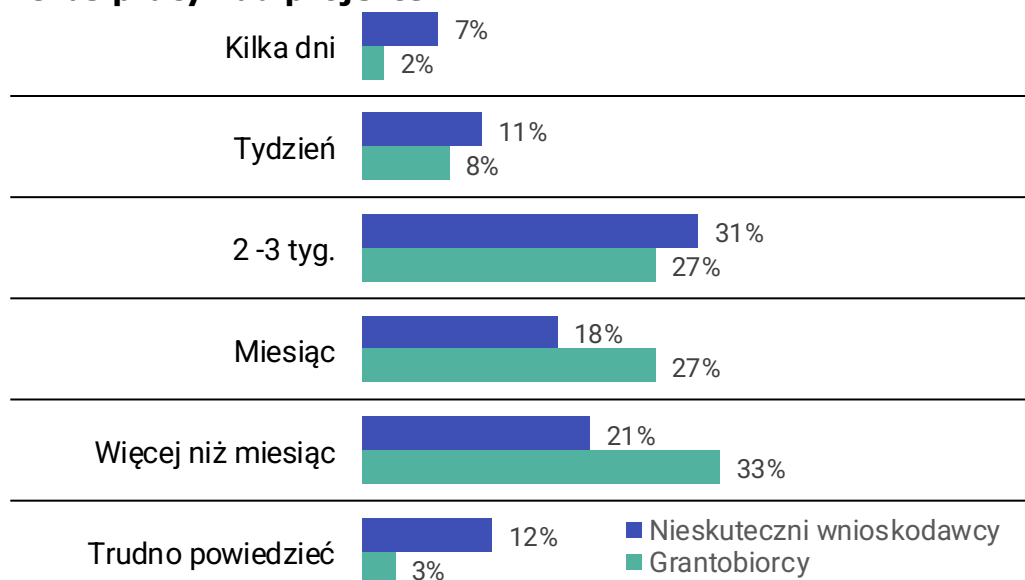

- Formularz zgłoszeniowy to kluczowy element procesu naboru. **Ogólny odbiór formularza był pozytywny**, zwłaszcza (co nie dziwi), wśród organizacji, które otrzymały dofinansowanie.
- Warto jednak zaznaczyć, że nawet wśród nieskutecznych wnioskodawców dominują pozytywne oceny formularza, zwłaszcza jeśli chodzi o jego sensowność i zrozumiałość. Co ciekawe, nieskuteczni wnioskodawcy rzadziej niż grantobiorcy uważali także, że wniosek wymagał dużo pracy.
- Choć większość zgodziła się, że wypełnianie go było trudne, to jednocześnie tylko nieduża część określiła ten proces jako żmudny, a większość uznała pytania za sensowne oraz pomagające im przemyśleć projekt.

Czasochłonność procesu przygotowywania wniosków w ocenie beneficjentów

Tworzenie wniosków do PAO-FK było procesem czasochłonnym. Przyznawała to większość wnioskodawców, zarówno tych, którzy otrzymali dotacje w ramach Programu, jak i tych, którym się to nie udało. Ci pierwsi poświęcali zazwyczaj więcej czasu na przygotowanie wniosku. W przypadku 1/3 grantobiorców był to – według ich deklaracji - ponad miesiąc, a w 60% przypadków ponad 3 tygodnie. Wśród nieskutecznych wnioskodawców tak duży wysiłek w pracę nad wnioskiem włożyło niespełna 40% badanych. Deklaracje te znajdują potwierdzenie w danych z systemu Programu – skuteczność wniosków była powiązana z tym, ile czasu nad nimi spędzono. Konieczność zbierania licznych dokumentów i podział procesu na dwa etapy (wniosek wstępny i pełny*) znacząco wydłużał czas pracy nad aplikacją. Z drugiej strony, choć z perspektywy pojedynczych organizacji dwuetapowa procedura oznacza według danych z systemu dodatkowe 26 dni pracy nad wnioskiem, to dla wszystkich organizacji oznaczała ona blisko 68 tysięcy zaoszczędzonych dni pracy – więcej, niż poświęcono na składanie wniosków w całym Programie. Inaczej mówiąc, na każdą godzinę poświęconą przez organizacje na wstępne wnioski przypadają 2,4 godziny czasu oszczędzonego przez organizacje, które nie musiały wypełniać pełnej wersji wniosku (bo odpadły już na wstępnym etapie).

Czas pracy nad projektem:

Źródło: badanie CAWI Minds&Roses dla PAO-FK

Dużo czasu zajmowało zebranie odpowiednich dokumentów:

To, co nam sprawiło największe trudności to, że tam było mnóstwo innych dokumentów, które musieliśmy załączyć. Były w tym: sprawozdania finansowe z działalności naszej z trzech ostatnich lat, rachunek zysków i strat i **chyba aż 12 rekomendacji o tym, że jesteśmy wiarygodni, że jesteśmy instytucją szkoleniową.** [...] To chyba nam zajęło najwięcej czasu, przy tym wniosku.
[W, dotacje instytucjonalne, pow. 1 mln, M pow. 200 tys.]

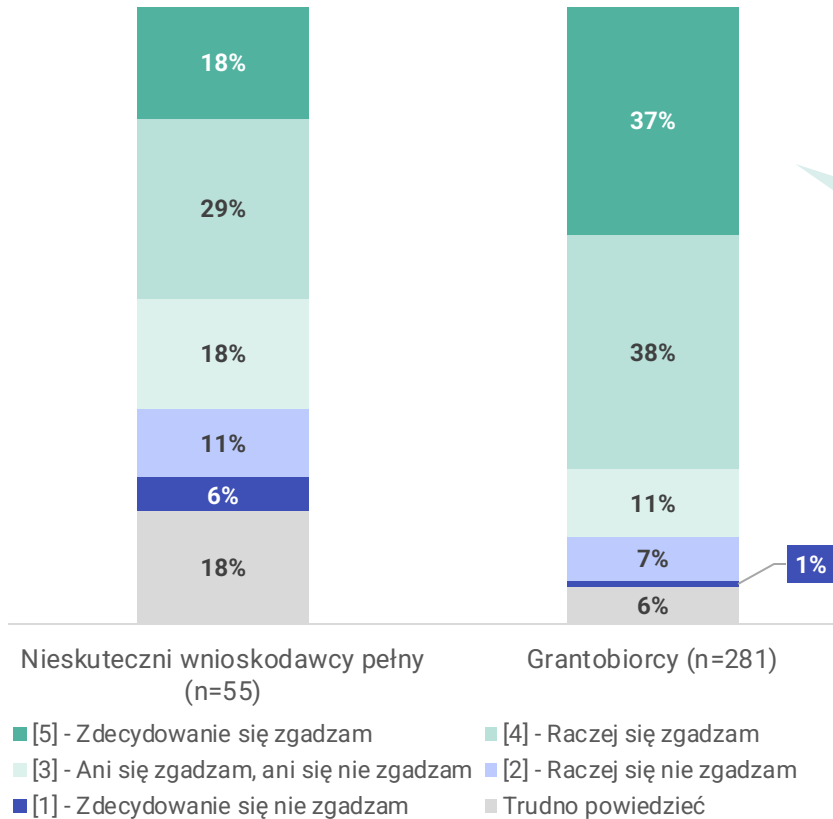
Trzeba było oddzielnie pracować nad draftem wniosku i oddzielnie do wpisywać do formularza:

Bardzo często pracujemy w chmurze i po kilka osób naraz redaguje tekst. **Gdyby można było mieć dostęp równoległy do generatora to by było przydatne.** [W, Stocznia, 50-250 tys. zł, M do 50 tys.]

*podział na wnioski wstępne i pełne dotyczył konkursów tematycznych i pierwszego konkursu sektorowego

Podział na wnioski wstępny i pełny z perspektywy beneficjentów

Ocena wniosku wstępnego pomogła mi w przygotowaniu wniosku pełnego

Podział na wnioski wstępne i pełne spotykał się z dość przychylnym odbiorem, choć **lepiej oceniali je grantobiorcy niż organizacje, którym nie udało się uzyskać dofinansowania**. W grupie nieskutecznych wnioskodawców zastrzeżenia budziły ograniczenia wniosku wstępnego, które uniemożliwiały wystarczająco dokładne opisanie projektu i premiowały wnioski chwytliwie napisane, a niekoniecznie najbardziej wartościowe.

Dwuetaповe wnioski wstępne, co też jest bardzo fajne, bo **nie trzeba było się nie wiadomo ile skupiać na tym, żeby napisać ten wniosek wstępny** i ileś tam dni na to poświęcić, tak jak do różnych innych Programów, takich dużych, tylko właśnie najpierw taki wstępny. Jak się pomysłu spodobał i było to dobrze napisane, to było zaproszenie do składania tego wniosku końcowego. [G, Stocznia, 250 tys. – 1 mln zł, M pow. 200 tys.]

Troszeczkę było męczące, że najpierw był wniosek wstępny, a potem był dopiero wniosek zasadniczy, ale **nam to bardzo pomogło**, bo myśmy się tak na tym pierwszym etapie punktowo prześlizgnęli i ta ocena była napisana na tyle dobrze, że usiadłyśmy z koleżanką i po prostu zrobiłyśmy sobie punkty – czego oni od nas chcą. Staraliśmy się odnieść do tych uwag [G, Batory, 10-50 tys. zł, W]

Wydaje mi się, że **takie rzeczy bardziej copywriterskie przechodzą, gdzie przywiązuje się więcej uwagi, żeby syntetycznie i atrakcyjnie coś opisać**. Niekoniecznie dowartościować w stosunku do potrzeb społecznych, w stosunku do tego, jak ten Program miałyby wyglądać. [W, dotacje instytucjonalne, 250 tys.-1 mln zł, M pow. 200 tys.]

Źródło: badanie CAWI Minds&Roses dla PAO-FK

Transparentność i rzetelność procedur

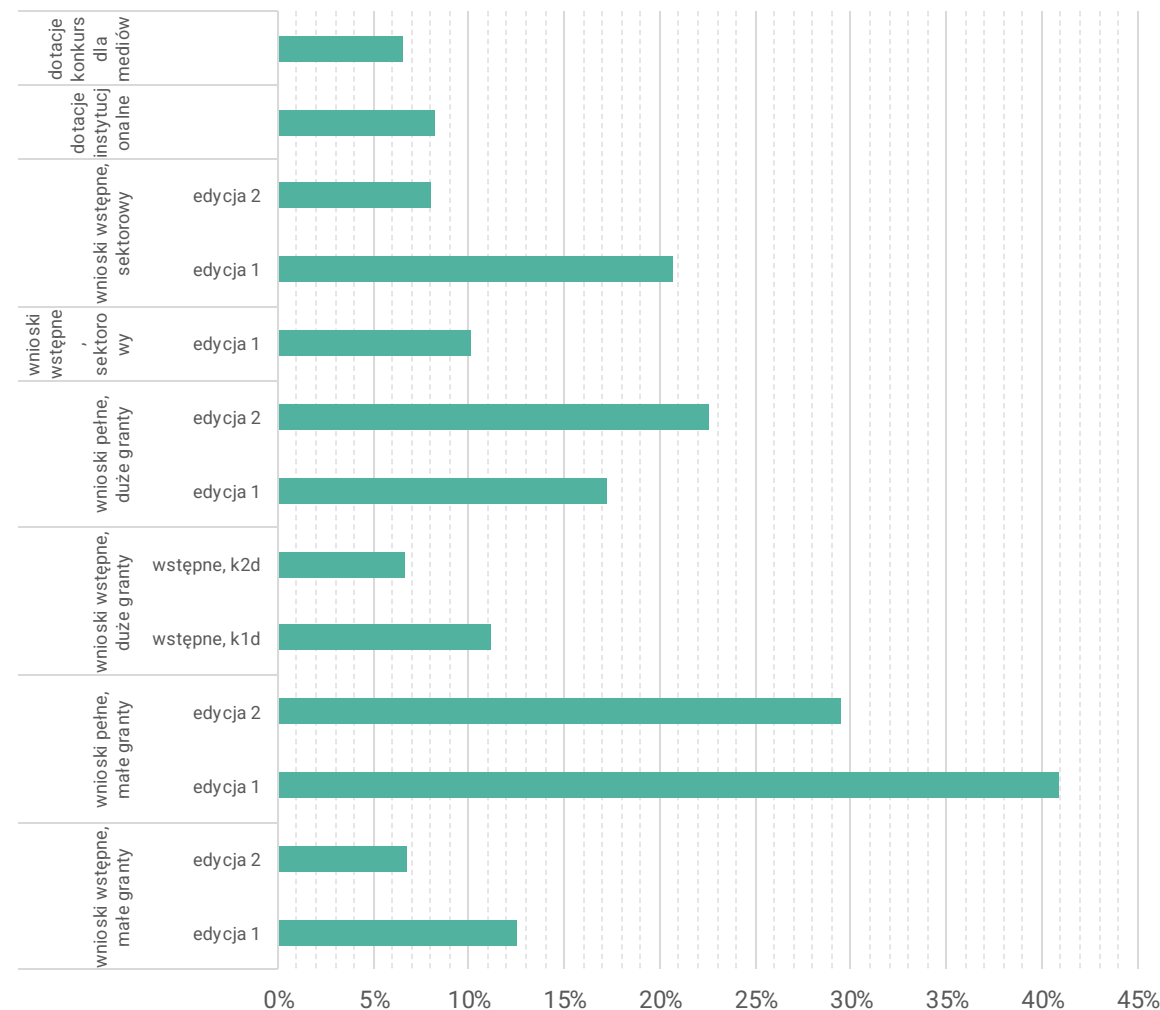
- W pracach nad oceną wniosków brało udział w sumie 162 ekspertów i ekspertek, którzy łącznie dokonali ponad 13 400 ocen projektów.
- Konsorcjum przywiązywało dużą wagę do opracowania przejrzystych i rzetelnych procedur. Rekrutowano specjalistów i specjalistki z doświadczeniem i dogłębną znajomością danego obszaru wsparcia oraz trzeciego sektora. Eksperti i ekspertki byli związani deklaracją bezstronności i nie oceniali organizacji, z którymi byli w jakikolwiek sposób związani. Musieli też ujawnić ewentualne konflikty interesów, gdy względy osobiste, rodzinne, emocjonalne, sympatie polityczne, relacje zawodowe, czy interes ekonomiczny lub jakikolwiek inny interes wspólny z Wnioskodawcami mogły mieć wpływ na ich oceny.
- W proces oceny merytorycznej zaangażowana była także Komisja Konkursowa składająca się z trzech osób reprezentujących Operatora i dwojga zewnętrzných ekspertów/ek, a także Komisja Programu, w skład której wchodziło po jednym przedstawicielu członków konsorcjum. Protokoły z posiedzeń obydwu Komisji były publikowane na stronie Programu wraz z wynikami każdego konkursu.
- Dużą wagę przywiązywano też do **spójności ocen ekspertów i do ich weryfikacji oraz „kalibracji”**. Po każdym etapie naboru, osoby oceniające wnioski otrzymywały informację zwrotną na temat sposobu, w jaki oceniały, obejmującą zarówno omówienie ich podejścia na poziomie indywidualnym jak i przedstawienie ich ocen na tle innych ekspertów, w tym oceniających te same wnioski.
- W przypadku dotacji ocenianych przez 2 ekspertów, jeśli ich oceny były o przynajmniej 30% różne wniosek był dodatkowo oceniany przez trzeciego eksperta/kę. Wówczas na ocenę składała się średnia dwóch najbliższych ocen lub – jeśli różnica między ocenami była taka sama – dwóch wyższych ocen.

Był jawny i otwarty konkurs na oceniających. Oczywiście wszystkie procedury były jasno opisane. Później też [...] było komunikowane kto oceniał wnioski, czyli była lista ekspertów podana do wiadomości publicznej. Były opisy tych wniosków, takie streszczenia, więc wydaje mi się, że ta procedura była bardzo jawna. [...] Właściwie każdy mógł się zgłosić na oceniającego w konkursie i rzeczywiście to były bardzo zróżnicowane osoby. Bardzo czytelny regulamin. Przedstawiane streszczenia tych projektów, pełna lista projektów i też same procedury takie, jeśli chodzi o samo przyznawanie dotacji i to, jak to jest opisane. Że eksperci [...] są losowani, oceniają w parach lub w trzy osoby, jest jasne, kiedy to trafia do trzeciego eksperta i jak wygląda później uśrednienie tych trzech ocen [ekspertka].

Oceny ekspertów i ich zróżnicowanie

- w większości konkursów nie odnotowano silnego związku między tym, kto oceniał wnioski a tym jakie wyniki oceny. Oznacza to, że (z wyjątkiem pierwszego naboru na małe dotacje, na etapie wniosków pełnych – por. niżej) od samego początku system oceny był dobrze "skalibrowany" - osobiste preferencje i style oceniania nie miały dużego wpływu na losy projektów. % wariacji ocen wyjaśnionej przez to, kto oceniał wniosek we wstępnych etapach konkursów wstępnych nie przekraczał 10% (dla porównania, w ewaluacji pierwszej edycji FIO w r. 2012 wskaźnik ten wynosił 40%).
- Także kalibracja sposobu oceniania między konkursami wydaje się spełniać swoją rolę. W niemal każdym z konkursów (poza pełną oceną dużych wniosków), w drugiej edycji na tym samym etapie związek między tym kto oceniał i samą oceną był mniejszy niż w edycji poprzedniej.
- Oceniano także skalę rozbieżności w ocenie tych samych wniosków. W przypadku wniosków wstępnych, przeciętna skala tych rozbieżności wynosiła 23-27% średniej punktacji, w etapie pełnym – 7-14% średniej punktacji.
- W konkursach, gdzie nie było oceny wstępnej, skala rozbieżności w ocenie tych samych wniosków była znacząco większa. Inaczej mówiąc, dwuetapowość konkursu jednoznacznie zmniejszała poziom kontrowersji wokół oceny wniosków.

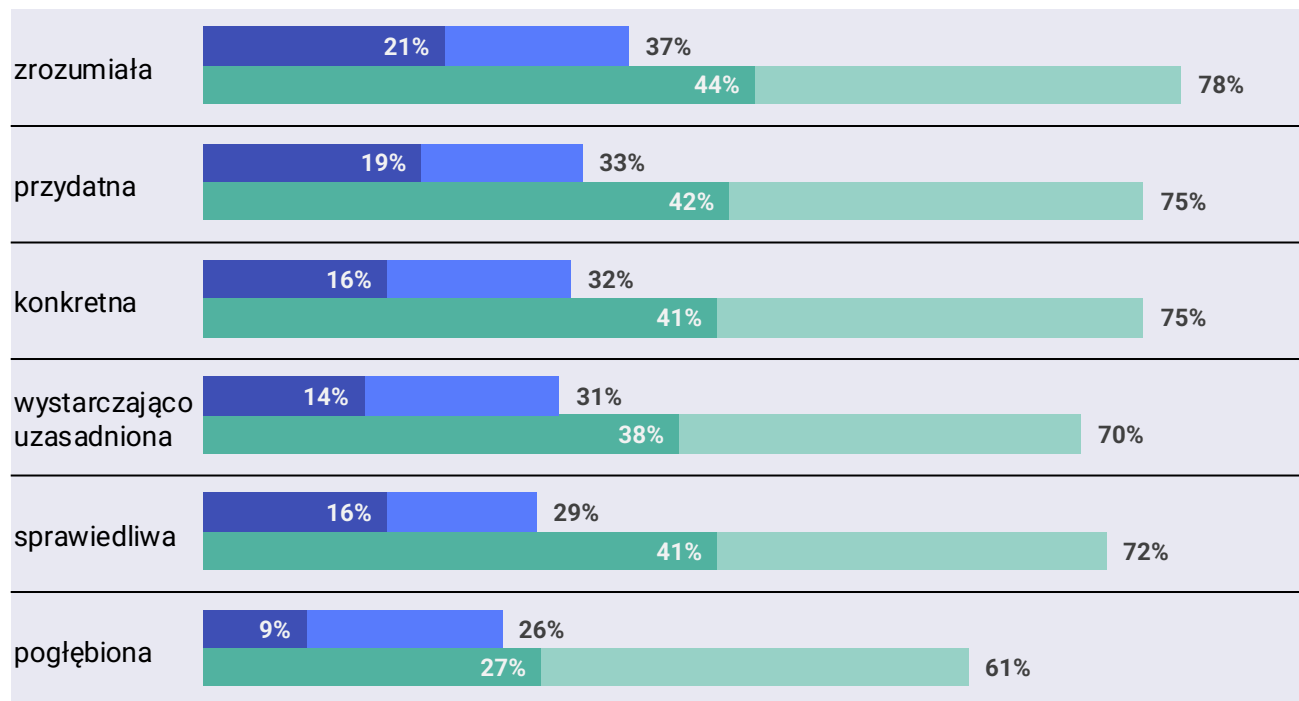
% wariacji ocen wyjaśnionej przez osobę eksperta (ANOVA)

Ocena wniosku z perspektywy beneficjentów

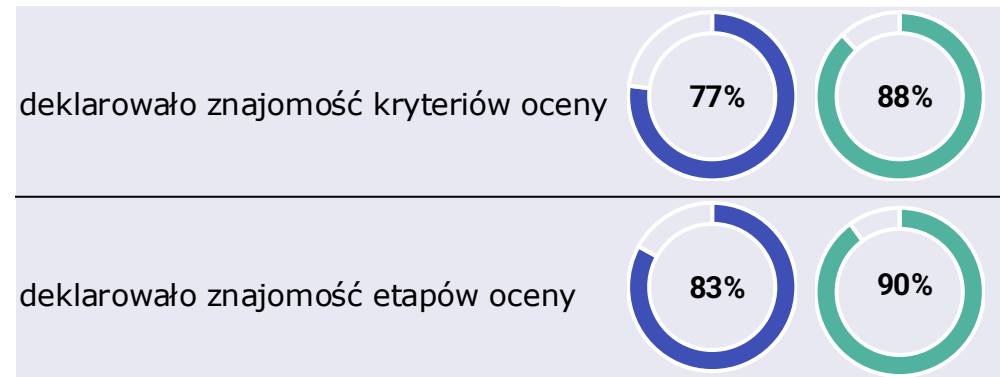
Zdaniem grantobiorców Programu ocena wniosku była rzetelna – zrozumiała, przydatna, konkretna, wystarczająco uzasadniona, sprawiedliwa (TOP2 dla tych określeń u grantobiorców wyniosły ponad 70%) i pogłębiona. Szczególnie doceniano uzasadnienia, których w innych Programach grantowych (np. NIW i ministerialnych) brakuje. Grantobiorcy twierdzą, że taka rozbudowana ocena pozwala im lepiej zrozumieć oczekiwania ekspertów i rozwinąć umiejętność pisanie wniosków.

Ocena wniosku była...

[1-2]
[1]

Nieskuteczni wnioskodawcy Grantobiorcy

Źródło: badanie CAWI Minds&Roses dla PAO-FK
(n = 238) (n = 281)

Jeżeli chodzi o samą pracę ekspertów, uważam, że były to **jedne z lepszych ocen biorąc pod uwagę konkursy, w których my startujemy.** [G, FAOO, 10-50 tys. zł, M do 50 tys.]

My **napisaliśmy skargę na ocenę do Norwegów** na etapie pisania projektu z tego względu, że zostało nam wycięte dosyć duże zadanie. Uważamy, że to było niezgodne z wytycznymi oceny, że wycięcie tak dużego działania nie podlegało komisji, tylko było w gestii ekspertów. **Żaden ekspert nam nic nie zarzucił**, wręcz dostaliśmy praktycznie maks. punktów. [G, FAOO, 50-250 tys. zł, W]

Wiedziałałam, co będzie oceniane, bo były kryteria oceny, więc **wiedziałam na czym się skupić** [G, Stocznia, do 10 tys. zł, W]

Głosy krytyczne wobec naboru: brak otwartości, schematyczność

Łatwo „zhackować” PAO-FK i wykorzystać narzędzia AI do generowania treści wniosków

Dzisiaj **prawdopodobnie chat by lepiej ode mnie napisał wniosek** i pytanie, czy byśmy tego nie dostali... To jest bardzo niebezpieczne, bo jeżeli coś napisane przez przy pomocy sztucznej inteligencji dostanie grant nie na podstawie doświadczenia organizacji, ale na podstawie tego, że ktoś dobrze sformułował cel i do niego dał rezultaty, to znaczy, że nie umiemy wydawać tych środków. **W PAO-FK brakuje strategii.** Nie może być strategią samo wydanie środków. [W, FAOO, 10-50 tys. zł, M pow. 200 tys.]

...albo sprawnemu ekspertowi:

No przepraszam, ale ja równie dobrze mógłbym nie mieć żadnego doświadczenia. Nic nie umieć, tylko zapłacić 20 000 zł dobremu specjalście od wypełnienia wniosków grantowych. Poprosić, żeby wpisał jakiś fikcyjny projekt, wymyślać go w trakcie wypełniania formularza i mam szansę wygrać. Grunt, żeby się za bardzo nie wychylać, tak, żeby ten projekt był taki średni, ale poprawny. Żeby wskaźniki mieć poprawne, żeby miał szansę zmieścić się w ramach tych złapanych z łapanek ekspertów. [W, Stocznia, pow. 1 mln zł., M pow. 200 tys.]

Ułuda elastycznego podejścia do tworzenia wniosku – w rzeczywistości ścisły schemat

Jesteśmy organizacją, która ma swoją stylówę, oryginalnie myśli o swoim pomysle i chciałaby się po drugiej stronie spotkać z osobami, którzy są też otwarci na taką inną formułę, a niekoniecznie na schematyczność. A jeżeli (mówię teraz do Aktywnych Obywateli) oczekujecie, że to będzie robione dokładnie tak, a tak, to sformułujcie formularz wniosku w generatorze wniosków, który będzie liczył nie 8 okienek, tylko zadajcie konkretne 20, 30, 40 pytań i my wtedy tylko na te pytania odpowiemy bardzo wąsko. Wtedy postąpimy w 100% tak jak przewiduje podręcznik. Tak powinno być, jeżeli ma to być tak sformalizowane. [W, dotacje instytucjonalne, 250 tys.-1 mln zł, M pow. 200 tys.]

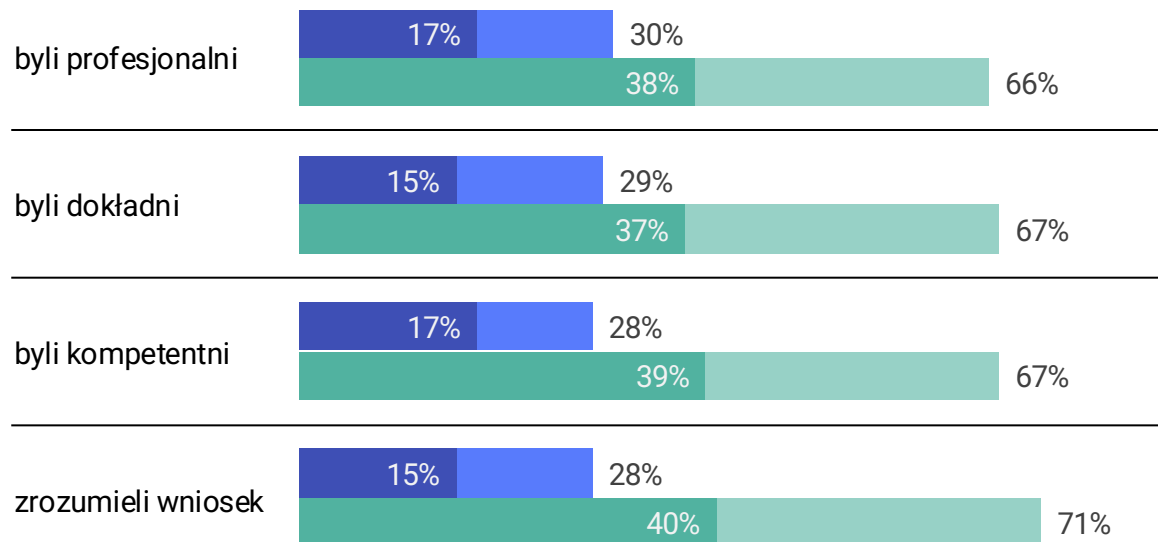
Pisanie wniosku wymaga wiedzy, której z założenia brak młodszym organizacjom

Organizacje, które się dorobią i mają jakiś bardzo duży dorobek, potem biorą sobie te wnioski, które im przychodziły, zostały przez jednego, drugiego, trzeciego eksperta ocenione i one są już zweryfikowane [...] **jak wygrasz takie FIO to już wiesz jak pisać dobre wnioski i ci potem łatwiej** [...] Dla nowej organizacji problem jest taki: Zawniosuję, raz dostanę słabe oceny. Okej, coś tam poprawię, zawniosuję drugi raz, dostanę może trochę lepsze oceny. Trzeba bardzo dużo czasu poświęcić do tego, żeby w końcu się dokopać. [W, Stocznia, 50-250 tys. zł, M pow. 200 tys.]

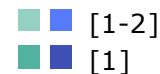
Odbiór ocen ekspertów z perspektywy wnioskodawców

- **Znacznie gorzej doświadczenie oceny wniosków wspominają – co zrozumiale – nieskuteczni wnioskodawcy.** W opinii większości z nich eksperci byli niekompetentni i źle dobrani do ocenianych projektów, a ich oceny były zbyt ogólne i niewystarczająco uzasadnione.
- W badaniu jakościowym pojawiły się opinie o tym, że eksperci pochodzą z zupełnie innych środowisk niż trzeci sektor i z tego powodu **w wielu wypadkach nie byli w stanie docenić, zrozumieć, a nawet dokładnie przeczytać wniosku, który oceniali.**

Eksperci oceniający wniosek...

Źródło: badanie CAWI Minds&Roses dla PAO-FK

Oceny ekspertów są rozbieżne, jeden pisze że wniosek super, inny w tym samym miejscu wypisuje braki. Dziwne, jakby eksperci nie mieli standaryzacji oceny. To utrudnia pracę i doszlifowanie wniosku który nie miał błędów merytorycznych tylko za niską ocenę. [W, odp. z pyt. H4]

Było dla mnie niejasne, że osoby oceniające „nie widziały potrzeby”. **I tak to opisały bez żadnych odniesień, że ta osoba nie widzi potrzeby takich działań.** Taki był jeden z punktów, że ta osoba nie widzi potrzeby, więc to było dla mnie zaskakujące, na podstawie czego nie widzi? [W, Batory, 250 tys.-1 mln, W]

Byli ekspertami w tym Programie i wielu innych i są przyzwyczajeni do szybkich ocen wniosków. Nie zawsze wnikliwych. O tym świadczy też karta oceny merytorycznej. Jeżeli jest krótka, to **wiem, że ekspert nie starał się dać konkretnego feedbacku.** No było mało takiego feedbacku. **Ktoś zrobił to co musiał i nic ponadto.** [W, dotacje instytucjonalne, 250 tys.-1 mln zł, M pow. 200 tys.]

Nie znaleźliśmy w tych ocenach nic, co było wartościowe merytorycznie. Naprawdę była to żałość po prostu czytanie tego. Równie dobrze można by... Amerykanie mają na to takie ładne powiedzenie, *helicopter money*, naprawdę można by te pieniądze rzucać z samolotów. [W, Stocznia, pow. 1 mln, M pow. 200 tys.]

D1. Czy pisząc wniosek wiedzieli Państwo jakie są kryteria oceny wniosku?

D2. Czy wiedzieli Państwo z jakich etapów składa się proces oceny wniosku?

D3-4. Proszę zaznaczyć miejsce na skali, które najlepiej odpowiada Państwa doświadczeniom

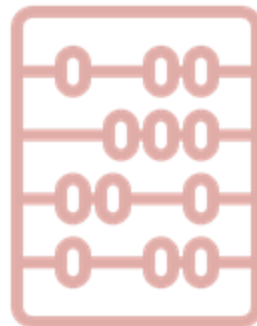
Dużym wyzwaniem dla organizacji było przygotowanie budżetu

Trudne przeliczniki PLN/EUR:

Mocno przyłożyłam się do tego wniosku, bo mi bardzo zależało. Wszystko było wyjaśnione, więc wiedziałam na co zwrócić szczególną uwagę, żeby ta diagnoza była bardzo dokładnie i dobrze zrobiona. I te właśnie materiały, które były dostępne, były bardzo pomocne, ale **najtrudniejszym elementem był faktycznie budżet, żeby przeliczać to na EUR** i liczyć to jak to wyjdzie i te koszty pośrednie. [G, Stocznia, do 10 tys. zł, W]

Częsty motyw: różnice między PAO-FK a środkami UE:

Błędy zrobiłam, które były później weryfikowane i poprawiane przez sprawdzających. Co może być w kosztach pośrednich opisane jak co tam w ogóle wpisywać te nic nie wpisywać. Ale pamiętam, że **ja myślałam jeszcze logiką tych projektów unijnych, gdzie mniej rzeczy można było uznać za koszt merytoryczny**. A to się okazało, że to co ja myślałam, że musi być kosztem pośrednim, to mogło być kosztem merytorycznym, więc to mi tam ułatwiało. [G, Stocznia, do 10 tys. zł, W]

Zastanowiłabym się trzy razy, teraz jakby miała złożyć jeszcze raz wniosek, ze względu na poziom szczegółowości tego Excela i tego co trzeba w niego wpisać z łapy. Tam się nie da tych informacji skądś przekopiować, tylko trzeba je ręcznie wszystkie wpisywać, opisywać i dopisywać różne rzeczy. **No to jest ogrom pracy i myśmy na przykład tego nie wkalkulowali w koszty** [G, Batory, 50-250 tys. zł, W]

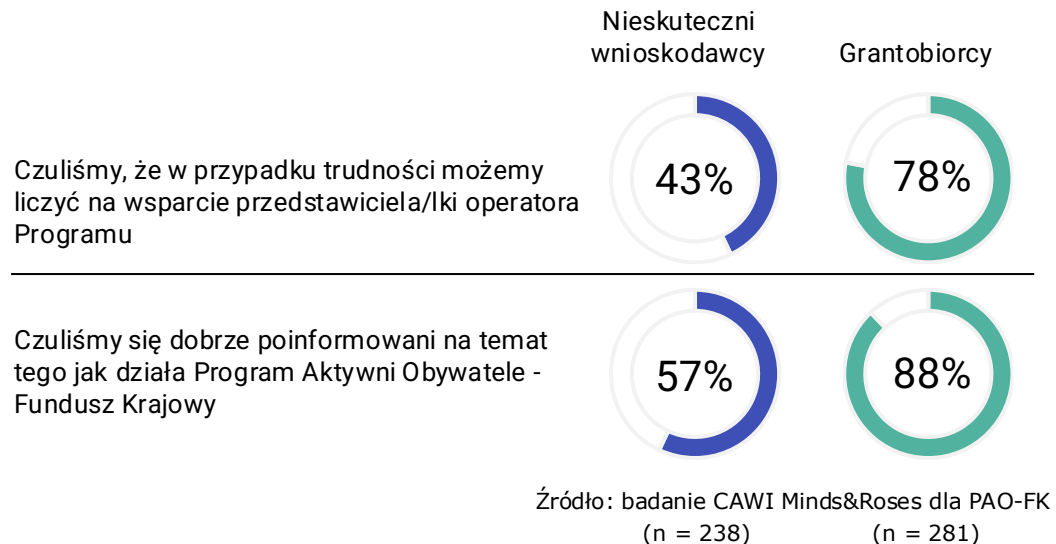
Sam pierwszy podręcznik do pisania grantu ma 86 stron. Następnie jest kilkanaście webinarów do tego. To z jednej strony jest pomocne, ale z drugiej strony świadczy **o skali wymagań, która jeśli chodzi o szczegółowość tego wniosku** (zwłaszcza kwestii finansowych i przedstawienia kalkulacji dla każdego ze szczegółowo udostępnionych) **według mnie jest dosyć duża**, zwłaszcza dla mniejszych organizacji. [G, Batory, pow. 1 mln zł, M do 50 tys.]

Ważna rola wsparcia od zespołu PAO-FK:

To była dosyć intensywna praca, bo też budżet w EUR inaczej jest skonstruowany niż przy innych Programach, **więc tutaj też było sporo roboty, ale to nie było takie „we mgle”, dzięki właśnie temu wsparciu**. [G, Stocznia, 250 tys. – 1 mln zł, M pow. 200 tys.]

Wsparcie na etapie składania wniosków

Wsparcie na etapie składania wniosku - ogólnie

Niemal 90% grantobiorców oceniło, że otrzymało **wystarczające informacje**, by prawidłowo przygotować wniosek o dofinansowanie. Podkreślali oni dostępność materiałów zawierających niezbędne wskazówki i informacje pomocne przy wypełnianiu wniosków. Niespełna 80% grantobiorców potwierdziło także, że w razie trudności mogło liczyć na wsparcie operatora Programu.

Wśród nieskutecznych wnioskodawców poglądy te były znacznie mniej powszechne, choć wciąż należy je uznać za relatywnie pozytywne. Warto zwrócić uwagę, że **wnioskodawcy często nie wiedzieli o tym, jakie formy wsparcia są dostępne** – zgłaszali propozycje form wsparcia, które były realizowane (np. spotkania informacyjne, newsletter).

Podstawowym problemem, który sprawiał, że część organizacji nie korzystała z tych pomocy był **brak czasu**.

Choć niemal wszyscy uczestnicy Programu korzystali z podręcznika dla wnioskodawców, to w przypadku wnioskodawców skutecznych (grantobiorców) odsetek ten wynosi aż 99% (wśród nieskutecznych – 83%). Grantobiorcy częściej deklarowali też zapoznanie się z całym podręcznikiem. Zasadniczo podręcznik oceniany jest bardzo dobrze, zarówno przez grantobiorców, jak i nieskutecznych wnioskodawców (tych, którzy do niego zajrzeli). Wśród tych ostatnich zdarzają się jednak głosy krytyczne, dotyczące trudnego, biurokratycznego języka publikacji. Istotnym problemem utrudniającym skorzystanie z tego zasobu (o czym pisaliśmy już wyżej) jest dla nich również brak czasu na dokładne zapoznanie się z jego treścią.

Świetne przygotowanie, podręczniki jak najbardziej do przeczytania z językiem zrozumiałym. [G, Stocznia, 10-50 tys. zł, M do 50 tys.]

Podręcznik? No gdzie? Proszę pana... **Jeszcze trzeba mieć czas przeczytać podręcznik.** [W, Stocznia, 50-250 tys. zł, M pow. 200 tys.]

Nie korzystaliśmy z jakichś webinarów, poradnictwa czy innych rzeczy. Po prostu nie było na to czasu. Czasami nie ma czasu, żeby brać udziału we wszystkim, bo też piszemy inne dotacje [W, dotacje instytucjonalne, 250 tys. – 1 mln zł, M pow. 200 tys.]

Można takie spotkania informacyjne, szczególnie jeżeli jest część bez pytań i jakaś taka wykładowa, to można to nagrać i przesłać link, że każdy może do tego wrócić albo obejrzeć w czasie, w którym pisze rzeczywiście ten wniosek i wtedy na bieżąco się odnieść do czegoś. [W, Batory, 250 tys. – 1 mln zł, W]

Rezultaty naborów, skuteczność w aplikowaniu i jej uwarunkowania

Rezultaty naborów, skuteczność wnioskodawców i jej uwarunkowania

W tym rozdziale, na podstawie danych o wynikach poszczególnych naborów spróbujemy odpowiedzieć na pytanie o to, jak przyjęte założenia i rozwiązania proceduralne Programu przełożyły się na dystrybucję jego środków: jakie organizacje i jakie typy działań premiowały?

Efekty te oceniono przez pryzmat informacji o zainteresowaniu Programem (strukturze wniosków) oraz o uwarunkowaniach decydujących o tym, które z wniosków okazywały się skuteczne. W tym celu, dostępne w systemie informacje uzupełniono o dane opisujące pola działań wnioskodawców, ich lokalizację, formy prawne (w tym – czy są to organizacje pożytku publicznego), potencjał instytucjonalny i kondycję (np. liczba oddziałów lokalnych, liczba zmian w zarządach, egzekucje lub likwidacje). Wszystkie te informacje zestawiano z wynikami naborów, aby określić, jakie cechy organizacji miały statystycznie rzecz biorąc znaczenie dla ich skuteczności.

W całym Programie (nie licząc ostatniego konkursu pod nazwą „Mocniejszym głosem”) złożono 3453 wnioski i przyznano łącznie 515 dotacji na łączną kwotę 29 957 423 EUR. 1524 wnioski dotyczyły obszaru aktywności obywatelskiej, 996 - wykluczenia społecznego, 461 - wsparcia rozwoju sektora obywatelskiego, 387 - praw człowieka, 48 - dotacji instytucjonalnych i 37 - wsparcia dla lokalnych mediów.

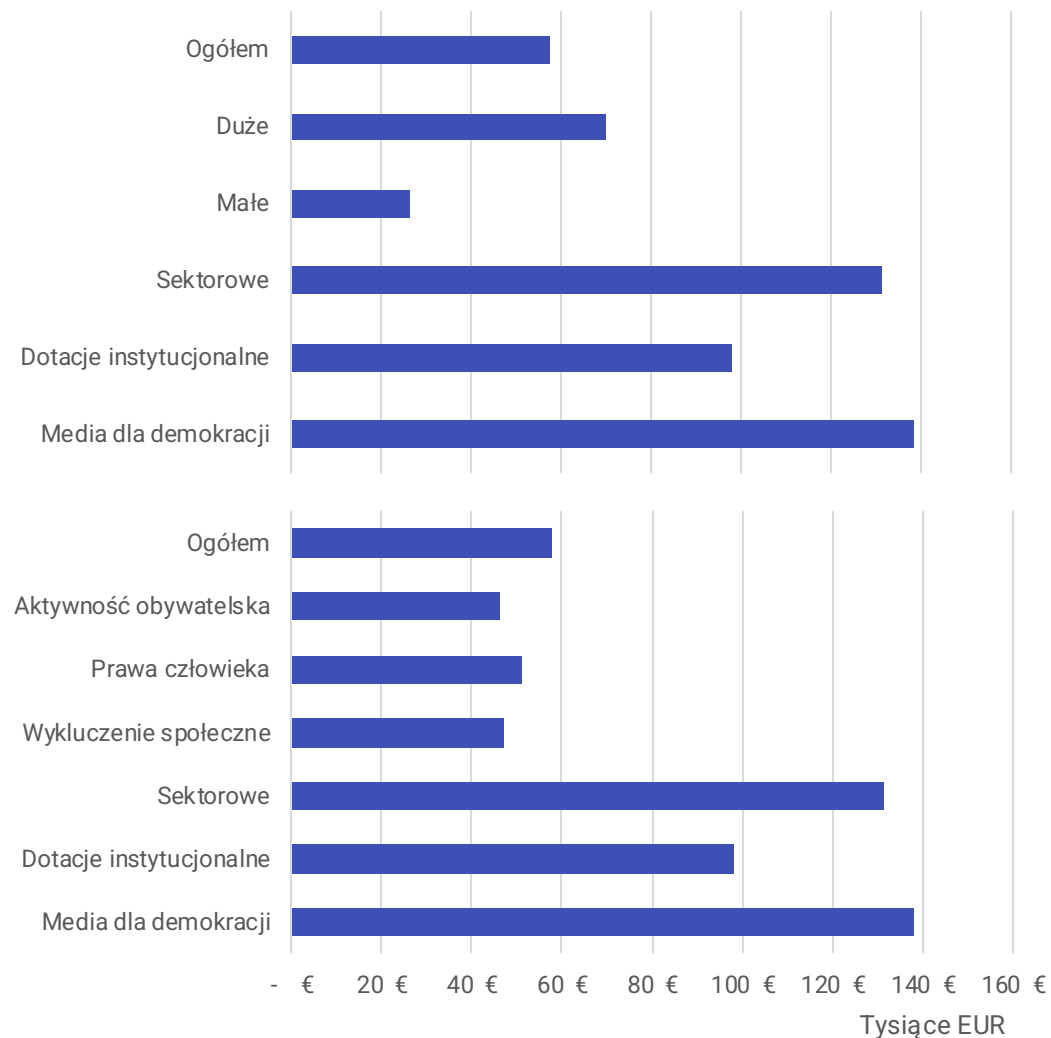
Jeśli chodzi o dotacje, było ich 197 w obszarze aktywności obywatelskiej, 128 w obszarze wykluczenia społecznego, 122 w obszarze praw człowieka, 38 w obszarze wsparcia rozwoju sektora obywatelskiego, 23 w dotacjach instytucjonalnych i 8 w konkursie dla mediów lokalnych. Podobną hierarchię przynosi zestawienie pod względem alokacji środków: 9 165 830 EUR w obszarze aktywności obywatelskiej, 6 242 078 EUR w obszarze praw człowieka, 6 038 237 EUR w obszarze wykluczenia społecznego, 5 094 807 EUR w obszarze wsparcia rozwoju sektora obywatelskiego, 2 257 835 EUR w dotacjach na rozwój instytucjonalny i 1 158 636 EUR we konkursie dla mediów lokalnych.

W samych obszarach tematycznych (aktywność obywatelska, prawa człowieka, wykluczenie społeczne) 1700 wniosków stanowiły projekty „duże” (776 w pierwszym naborze, 924 w drugim) a 1207 wniosków – projekty „małe” (543 w pierwszym naborze, 664 w drugim). W naborach na duże dotacje przyznano 220 dotacji na łączną kwotę 15 397 326 EUR, 227 i dotacji małych na 6 048 819 EUR.

Rezultaty naborów

- Wprowadzenie podziału na małe i duże dotacje miało służyć zwiększeniu dostępności Programu dla organizacji o ograniczonych zasobach i doświadczeniu.
- Z danych wynika, że inicjatywa ta bez wątpienia zadziałała zgodnie z oczekiwaniami. W Przypadku konkursów na duże dotacje aż 73% wniosków złożyły organizacje dysponujące rocznie przynajmniej 100 tysiącami złotych budżetu, a 27% wnioskodawców stanowiły podmioty o przychodach powyżej miliona zł (jeszcze wyraźniejszy przechył w kierunku dużych organizacji miał jednak miejsce w konkursach sektorowych i na dotacje instytucjonalne, gdzie więcej niż 1 milion zł budżetu deklarowało odpowiednio 31% i 63% organizacji).
- W konkursach na małe dotacje przychody powyżej 100 tys. zł. Miało już tylko 36% wnioskodawców, a podobny odsetek stanowiły podmioty o budżecie do 20 tysięcy zł. Jeśli chodzi o przyznane dotacje, konkursy „małe” także są przyjaźniejsze dla niewielkich organizacji niż inne konkursy w ramach PAO-FK-FK. Dotacje dla organizacji o przychodach nieprzekraczających medianowego poziomu budżetów w sektorze pozarządowym (ok. 20 tys. zł wg danych Klon/Jawor) stanowiły tu 28% ogółu przyznanych dotacji, w porównaniu do zaledwie 5% w przypadku konkursów na dotacje „duże” i ani jednego grantu w pozostałych konkursach.

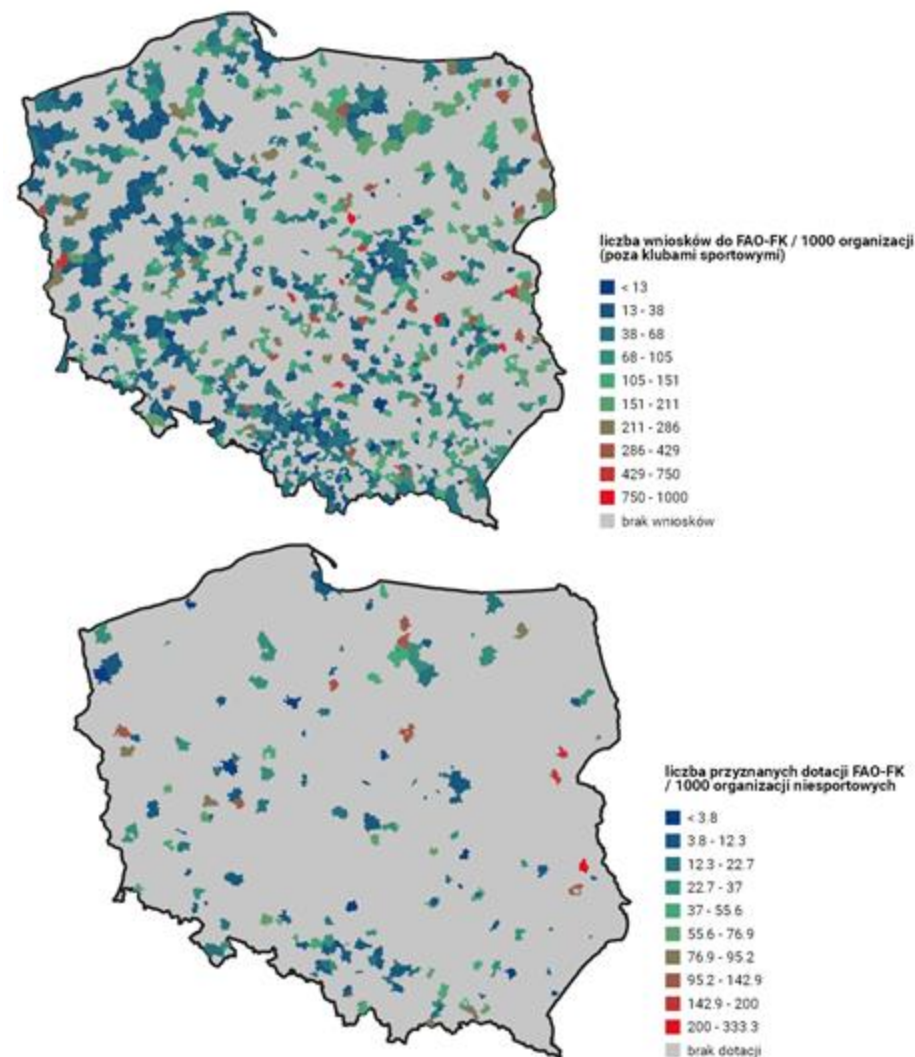
Średnia wartość dotacji

Źródło: opracowanie własne na podst. internetowego systemu wniosków

Rezultaty naborów

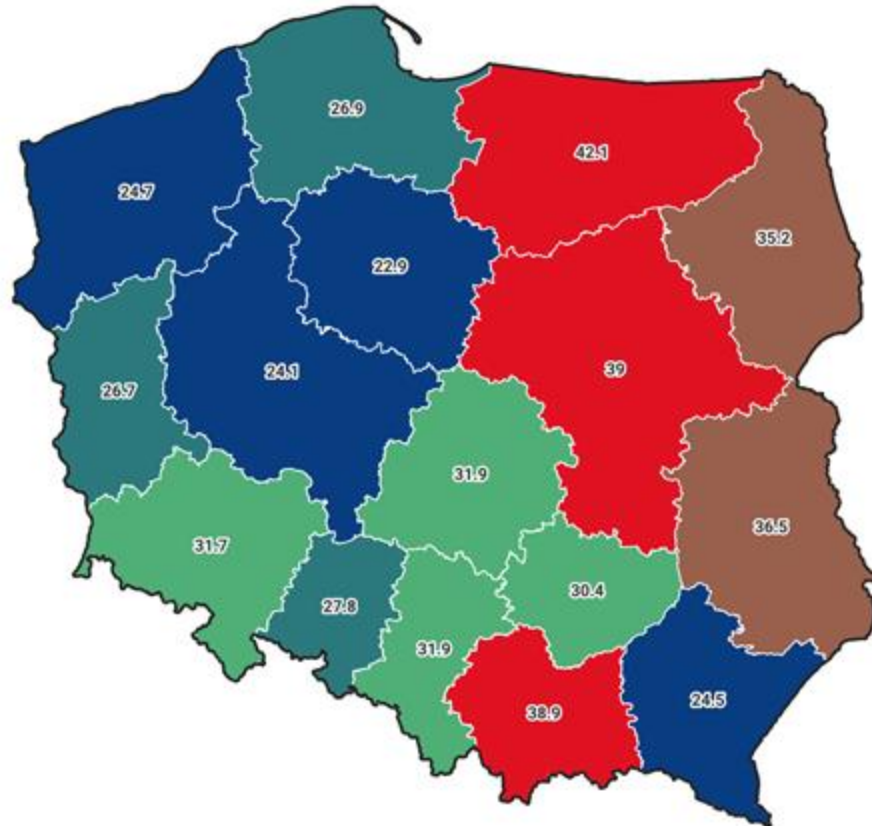
- Program zachęcił do złożenia aplikacji organizacje z **735 gmin w całej Polsce (dotarł do wszystkich województw i 90% powiatów)**. Zdecydowanie najliczniej reprezentowane były oczywiście największe miasta, gdzie potencjalnych beneficjentów jest najwięcej.
- „Przechył” w stronę dużych miast już na poziomie zgłoszeń był przy tym wyraźnie (o ok. 63%) większy niż w całej populacji docelowej. Inaczej mówiąc, **w miastach Program budził znacznie większe zainteresowanie** - co nie dziwi, bo tam działa więcej organizacji, do których był adresowany. Jeśli przy tym ograniczyć porównania tylko do organizacji niesportowych, okaże się, że różnice w poziomie zainteresowania na poziomie gmin są nieco mniejsze niż sugeruje rozkład populacji (40%). Najbardziej „miejski” był konkurs na dotacje instytucjonalne, w którym wszystkie wnioski pochodziły od organizacji z dużych miast.
- Wymagania oraz tematyka konkursów sprawiają jednak, że **rozkład dotacji jest jeszcze bardziej nierówny** („miejski”) niż rozkład wniosków - o ok.100%, licząc na podstawie liczby dotacji i 151% jeśli liczymy na podstawie ich wartości. W najmniejszym stopniu dotyczyło to obszaru „aktywność obywatelska”, w największym – konkursu dla mediów lokalnych oraz konkursów sektorowych.
- Mimo iż wnioski złożyły organizacje z blisko 30% gmin, to dotacje trafiły tylko do 6% gmin (157) gmin. Najmniejsze dysproporcje pod względem nierówności rozkładu zainteresowania konkursem (liczby aplikacji) w stosunku do rozkładu populacji wszystkich organizacji niesportowych dotyczyły konkursów w obszarze aktywności obywatelskiej i wykluczenia społecznego (od. 29 i 49%), największe - dotacje instytucjonalnych. Podobne wnioski przynosi analiza rozkładu terytorialnego dotacji - najmniej przechylone w kierunku dużych miast były wyniki konkursów w obszarze aktywności obywatelskiej i wykluczenia społecznego

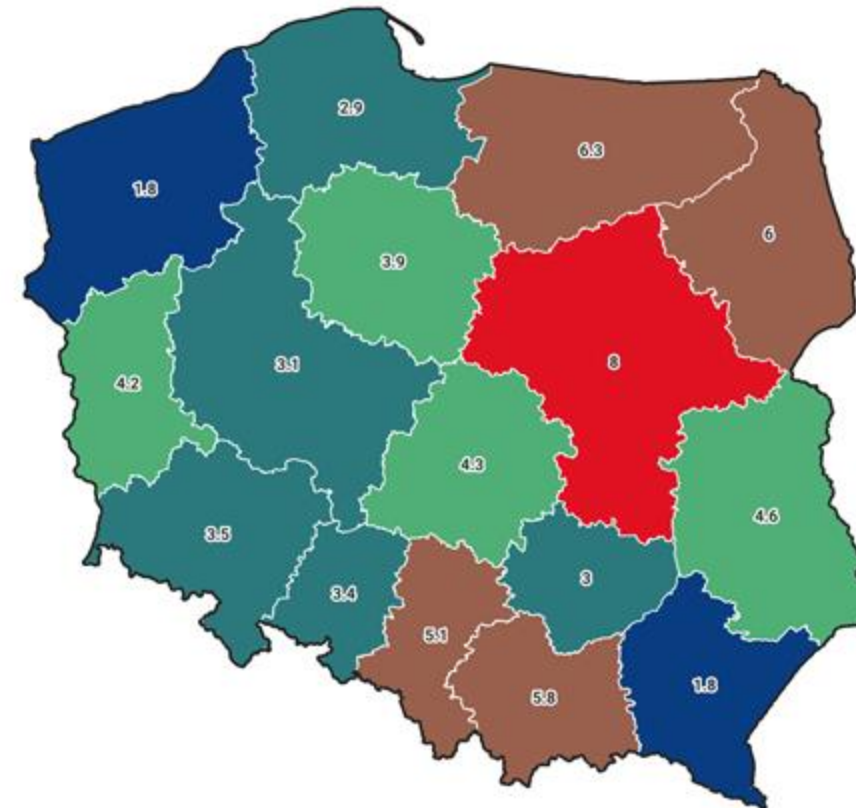
Źródło: opracowanie własne na podst. internetowego systemu wniosków

Rezultaty naborów

Liczba wniosków do PAO-FK / 1000 organizacji
(poza klubami sportowymi)

Liczba dotacji PAO-FK / 1000 organizacji
(poza klubami sportowymi)

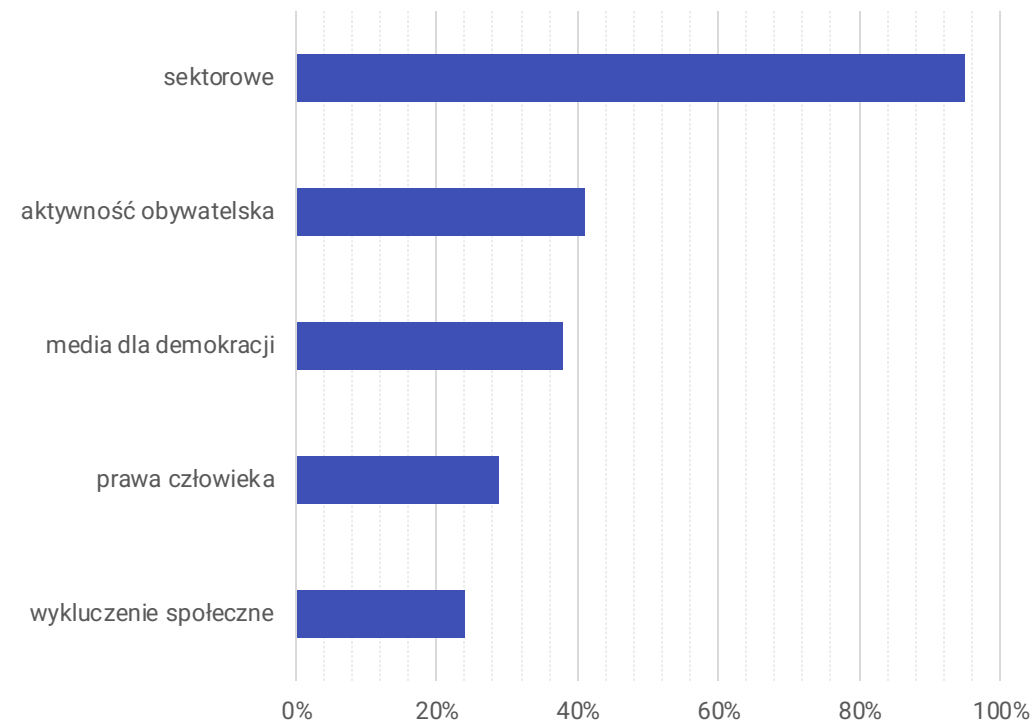

Źródło: opracowanie własne na podst.
internetowego systemu wniosków i REGON

Rezultaty naborów

- 185 projektów (36% wszystkich) miało charakter partnerski.
- Najwięcej takich projektów (95%) było w ramach konkursów sektorowych, w obszarach tematycznych ich udział był niższy (aktywność obywatelska - 41%, media dla demokracji - 38%, prawa człowieka - 29%, wykluczenie społeczne - 24%).
- W zdecydowanej większości z nich (158 projektów - 85% wszystkich projektów partnerskich) partnerami były organizacje z Polski (łącznie 233 organizacje). Jeśli chodzi o partnerów zagranicznych:
 - 36 projektów (19% projektów partnerskich) miało partnerów z Norwegii (37 organizacji),
 - 20 projektów (11% projektów partnerskich) - z Islandii (21 organizacji),
 - Pojedyncze projekty - także z Białorusi, Czech, Lichtensteinu, Słowacji, Ukrainy.
- Większość projektów partnerskich (108) miało po 1 partnerze, w 50 było dwóch partnerów, 19 - 3 partnerów, a 8 - 4 partnerów.

% projektów z udziałem partnerów

Źródło: opracowanie własne na podst. internetowego systemu wniosków

Rezultaty naborów

Projekty finansowane ze środków PAO-FK-FK były adresowane do bardzo różnych grup. Grantobiorcy wskazali aż 38 kategorii odbiorców działań w ich projektach. Ponieważ większość projektów wymienia nie więcej niż 2 kategorie odbiorców i są one bardzo zróżnicowane, trudno o ich spójną klasyfikację. Tym niemniej, w oparciu o analizy statystyczne (klastrowanie) można wyróżnić następujące typy projektów:

- projekty adresowane ogólnie do całego społeczeństwa, społeczności lokalnych i aktywistów- 259 projektów (50%). Największy i zarazem najmniej spójny z klastrów, obejmujący bardzo różne połączenia grup docelowych.
- projekty skierowane do dzieci, młodzieży i wychowawców / opiekunów: 109 projektów (21%),
- projekty skierowane do kobiet: 44 projekty (9%),
- projekty sektorowe: 38 (7%)
- projekty dla os. z niepełnosprawnościami: 35 (7%)
- projekty adresowane do os. chorych i ich opiekunów lub pracowników ochrony zdrowia: 18 (3%)
- projekty adresowane do służb mundurowych i pracowników instytucji: 6 (1%)
- projekty dedykowane os. ubogim: 3 (1%)
- projekty dla os. bezrobotnych: 1 (0%)

Rezultaty naborów

Co do typów działań podejmowanych przez grantobiorców PAO-FK – są one równie zróżnicowane jak grupy docelowe (a nawet bardziej, bo jest ich 42). Analizy segmentacyjne pozwalają podzielić je na następujące kategorie:

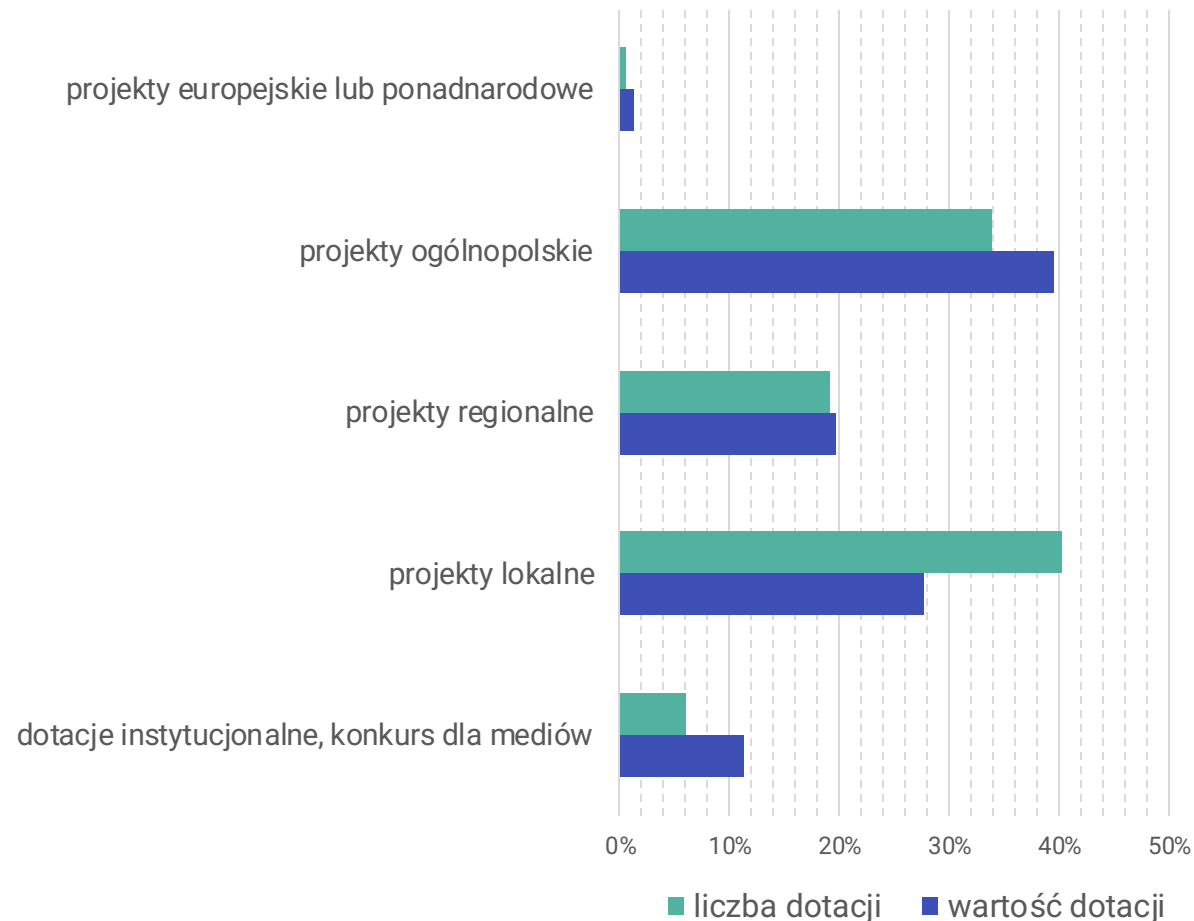
- projekty edukacyjne (w różnych formach i dziedzinach): 290 projektów (56% ogółu)
- kampanie społeczne, budowanie świadomości: 66 (13%)
- działania aktywizacyjne, głównie (w połowie przypadków) w zakresie ochrony środowiska: 58 (11%)
- działania rzecznicze i strażnicze, 32 (6%)
- działania interwencyjne: 22 (4%)
- działania systemowe (nowe rozwiązania prawne): 17 (3%)
- wsparcie prawne, psychologiczne i poradnicze: 17 (3%)
- samoorganizacja, animacja: 11 (2%).

Rezultaty naborów

Pod względem zasięgu realizowanych projektów, **dominowały liczebnie inicjatywy o skali lokalnej.**

- Niewiele mniej było jednak takich, które obejmowały swym zasięgiem cały kraj. Na takie działania przeznaczono też największą część dotacji przyznanych w ramach programu.
- Najmniej było dotacji na działania w skali ponadnarodowej.
- Przy bliższym spojrzeniu uwidaczniają się **wyraźne różnice między obszarami tematycznymi:**
- W obszarze aktywności obywatelskiej oraz wykluczenia społecznego dominowały projekty lokalne (odpowiednio 56 i 52% dotacji i 47-48% ich wartości)
- W obszarze praw człowieka i wsparcia rozwoju sektora obywatelskiego większość projektów miała charakter ogólnopolski (odp. 53 i 66% dotacji i 61-65% ich wartości).
- Analizując skuteczność wniosków (pełnych) można zauważyć, że w obszarze aktywności obywatelskiej i wykluczenia społecznego **nieznacznie preferowane były projekty ogólnopolskie.** W dotacjach sektorowych preferencja ta była bardzo wyraźna.
- Jedynym obszarem, w którym projekty lokalne były wybierane równie często jak ogólnopolskie był obszar praw człowieka.

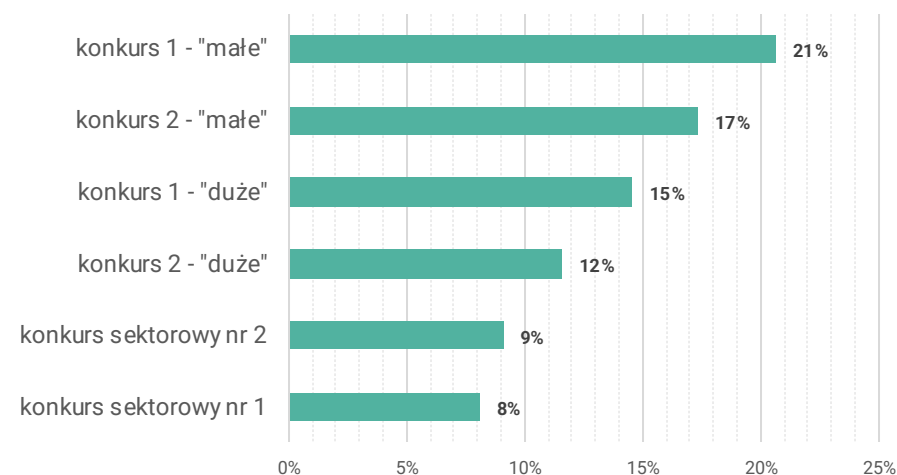
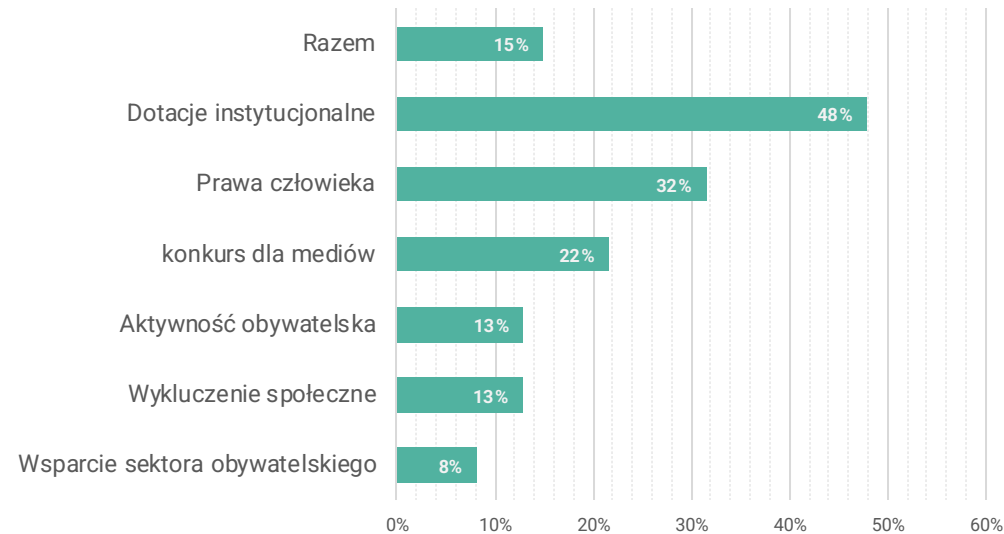
Struktura projektów wg zasięgu oddziaływania

Skuteczność wniosków

- Na poziomie całego Programu dofinansowanie otrzymało **15% wniosków**.
- Jeśli chodzi o obszary wsparcia skuteczność ta była najwyższa w przypadku konkursu na dotacje instytucjonalne. Pomijając ten element Programu największe szanse na uzyskanie dotacji miały organizacje przedstawiające projekty w obszarze praw człowieka. W obszarze "aktywność obywatelska" i "wykluczenie społeczne" skuteczność była nieco niższa, a najniższa - w obszarze wsparcia rozwoju sektora obywatelskiego.
- Istotne różnice w skuteczności aplikacji ujawniają się w porównaniach wojewódzkich. Najgorzej pod tym względem wypada woj. podkarpackie i zachodniopomorskie (7%), najlepiej - mazowieckie, kujawsko-pomorskie, śląskie i lubuskie. Dobry wynik Mazowsza wynika głównie z relatywnie wysokiej skuteczności (23%) organizacji warszawskich, które były w konkursie bardzo aktywne (odpowiadają za 20% ogółu wniosków, choć w populacji docelowej organizacje z tego miasta stanowią "tylko" 11,4%). Jak jednak widać na załączonej mapie, trudno w praktyce mówić o tym, żeby geografia Programu pod tym względem układała się w jakieś łatwe do interpretacji wzory (krótko mówiąc, za różnice między regionami odpowiadają inne kwestie niż sama lokalizacja w danym regionie) .

skuteczność aplikacji (% wniosków przyjętych)

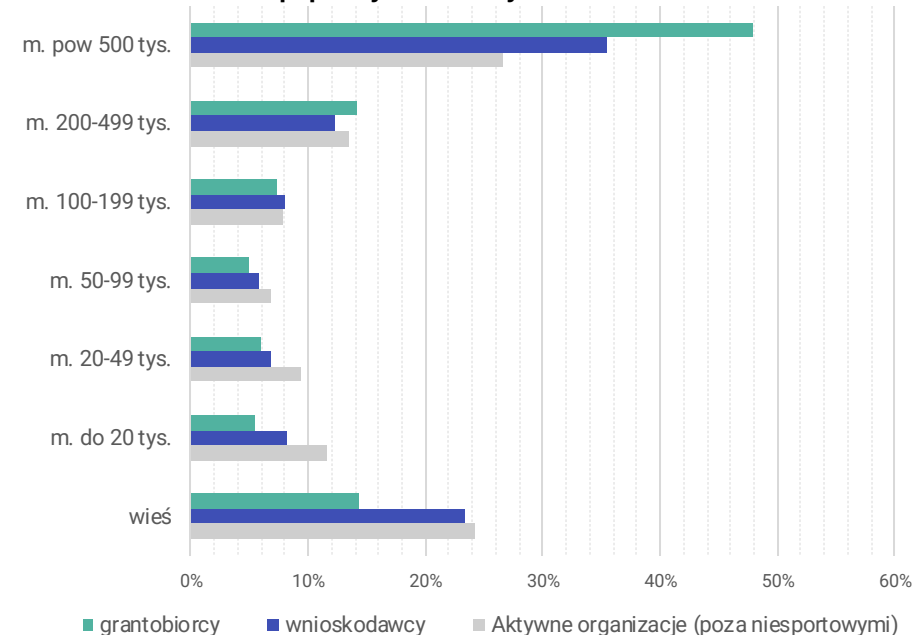

Źródło: opracowanie własne na podst. internetowego systemu wniosków

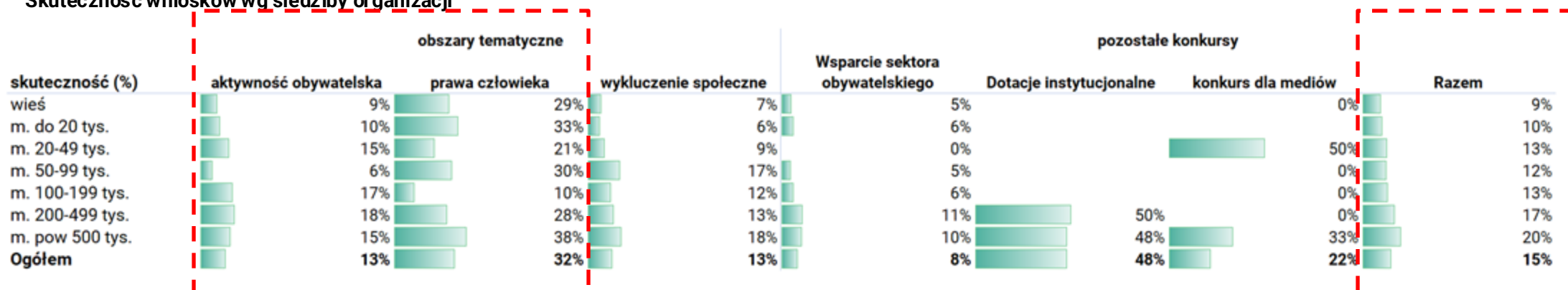
Skuteczność wniosków

- Na poziomie całego Programu, skuteczność wnioskodawców rośnie wraz z wielkością miejscowości, w której mają siedzibę.
- Statystycznie rzecz biorąc dotacje otrzymywało 9% wniosków organizacji ze wsi, w porównaniu do 20% wśród tych z miast powyżej 500 tys. mieszkańców. **Można więc powiedzieć, że organizacje z metropolii były 2 razy skuteczniejsze.** Nie dotyczy to jednak w równym stopniu wszystkich obszarów wsparcia. W obszarze praw człowieka zależność między skutecznością a wielkością miejscowości nie jest wyrazista. W obszarze aktywności obywatelskiej i wsparcia rozwoju sektora obywatelskiego jest zauważalna, ale niezbyt silna (zwłaszcza jeśli chodzi o pierwszy z nich). Najsilniejsza jest w konkursie dla mediów i dotacji instytucjonalnych.
- Na poziomie organizacji związek ten jest jeszcze silniejszy: w całym Programie, wśród podmiotów z siedzibą w największych miastach przynajmniej jedną dotację uzyskało 25% wnioskujących, w porównaniu do jedynie 11% wśród organizacji wiejskich.

Struktura wnioskodawców i grantobiorców PAO-FK na tle populacji docelowej

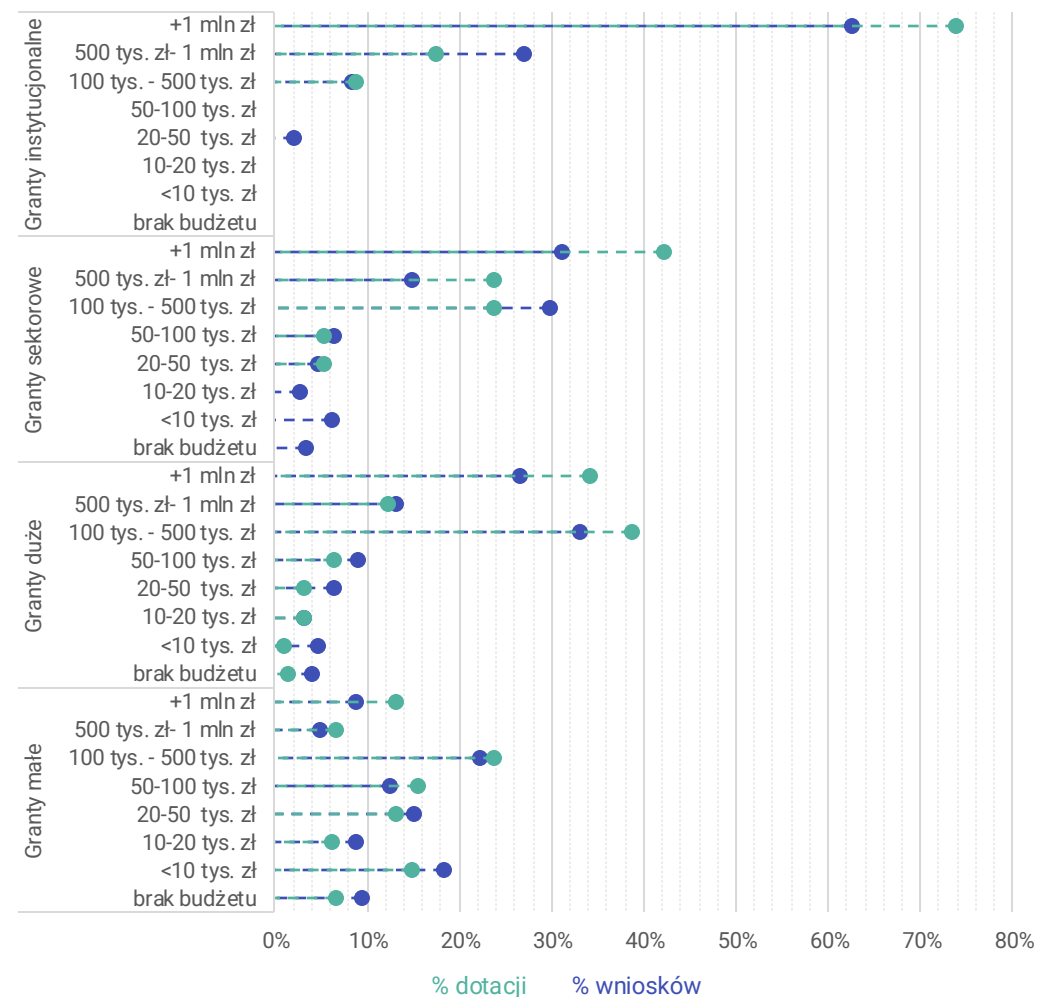
Skuteczność wniosków wg siedziby organizacji

Źródło: opracowanie własne na podst. internetowego systemu wniosków

Skuteczność wniosków

- Istnieje **silny (ale też naturalny) związek między dojrzałością instytucjonalną organizacji a ich skutecznością.**
- Wnioski organizacji większych i starszych częściej zyskiwały uznanie asesorów.
- Skuteczniejsze na tle innych organizacji były też OPP.
- W konkursach na „duże” dotacje przewaga większych i bardziej doświadczonych organizacji była wyraźniejsza. Wśród tych organizacji, które dysponowały rocznie więcej niż milionem złotych wynosiła ona 17%, w porównaniu do zaledwie 3% wśród organizacji o przychodach poniżej 10 tys. zł.
- W konkursach na „małe” dotacje organizacje o większych zasobach także osiągały lepsze wyniki, jednak różnice te były mniejsze niż w innych konkursach. Skuteczność podmiotów o milionowych budżetach wynosiła tu 28%, podczas gdy w śród tych najmniejszych (budżet do 10 tys. zł) była wprawdzie 2-krotnie niższa (14%), ale także relatywnie dobra (biorąc pod uwagę liczbę zgłoszeń). W przypadku konkursów na dotacje „duże” największe podmioty miały 4-krotnie większą szansę na uzyskanie dotacji. Można więc powiedzieć, że konkursy na małe dotacje były elementem zbieżnym z celami programu związanymi z otwarciem go na organizacje mniejsze i z bardziej peryferyjnych obszarów.

* większy dystans między zieloną i niebieską kropką przy tej samej kategorii na osi y = większa różnica w skuteczności.

Źródło: opracowanie własne na podst. internetowego systemu wniosków

Realizacja projektów

Rozwiązania w zakresie wymogów finansowych związanych z realizacją projektów

Wymogi finansowe związane z realizacją projektów były zrozumiałe dla większości grantobiorców.

Nie wszystkie były jednak w równym stopniu akceptowane. Dla części grantobiorców, stresujące i frustrujące było zabezpieczanie projektu wekslami (zwłaszcza w sytuacji długiego oczekiwania na zatwierdzenie rozliczenia, co przekładało się na poczucie niepewności i zawieszenia). Praktykę tą traktowano jako formę przerzucania ryzyka na organizację.

Ponad połowa badanych grantobiorców wyrażała także obawy związane z rozliczaniem projektów w EUR.

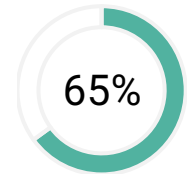
- Zmienność kursów wymiany sprawiała, że część grantobiorców obawiała się, czy otrzyma tyle środków ile zaplanowała.
- Procedura, w której środki są przyznawane w EUR, ale wypłacane w złotych po kursie innym niż rynkowy była czasami postrzegana jako niejasna i nieuczciwa.

Było bardzo mało partnerstwa, jeśli chodzi o kwestie finansowe, to jest takie zachowanie, dla mnie osobiście, jak spółka akcyjna czy jakaś galeria handlowa, która po prostu przerzuca całe ryzyko na podwykonawców, którzy mają dowieźć wynik, **podpisać weksel in blanco**. [G, Batory, pow. 1 mln zł, M do 50 tys.]

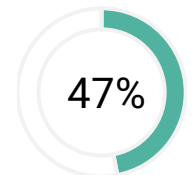
To był pierwszy nasz projekt w EUR i to jest dosyć ryzykowne, dla organizacji, która nie ma pieniędzy. Bałyśmy się też tego, że [przez zmianę kursu] może zabraknąć nam tych pieniędzy i to było ryzykowne dosyć. [G, Batory, 50-250 tys. zł; M do 50 tys.]

Wymogi finansowe były

zrozumiałe

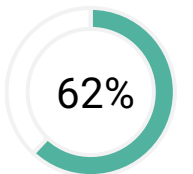

łatwe do zrealizowania

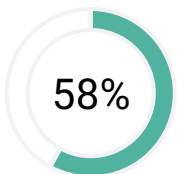

Rozliczanie projektu w EUR

utrudniało prowadzenie projektu

było źródłem obaw w organizacji

Źródło: badanie CAWI Minds&Roses dla PAO-FK

Ocena wsparcia opiekunów przez grantobiorców

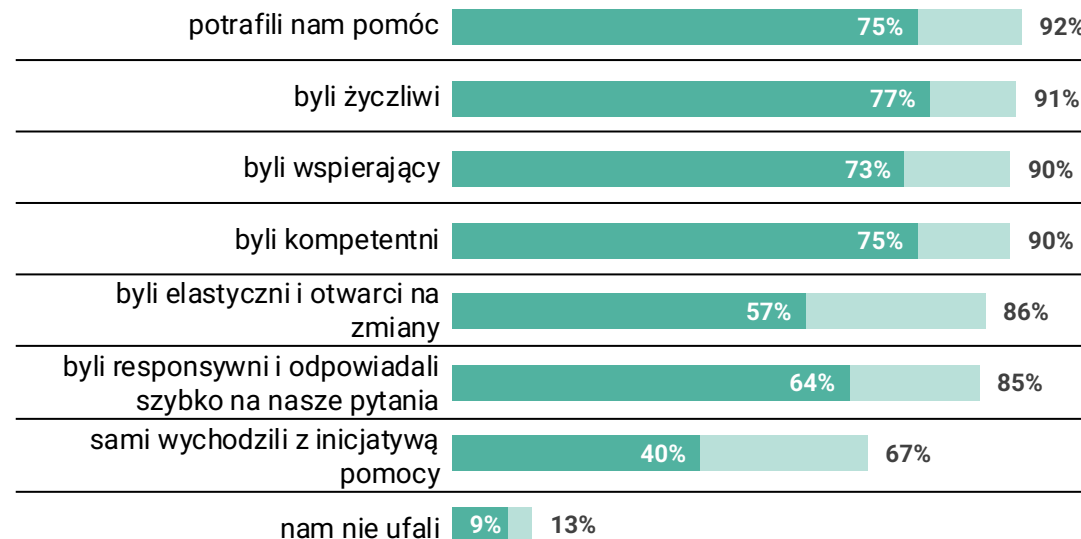
Zdecydowana większość grantobiorców **pozytywnie ocenia współpracę** z opiekun(k)ami projektów. W odczuciu 9 na 10 organizacji potrafili oni udzielić potrzebnego wsparcia i robili to w odpowiedni sposób.

- Nieco rzadziej samodzielnie wychodzili z inicjatywą pomocy, ale warto zaznaczyć, że nie wszyscy grantobiorcy tego oczekiwali.
- Jak wynika z badania jakościowego, szczególnie ważna dla organizacji była owarłość Operatora na zmiany w projektach.

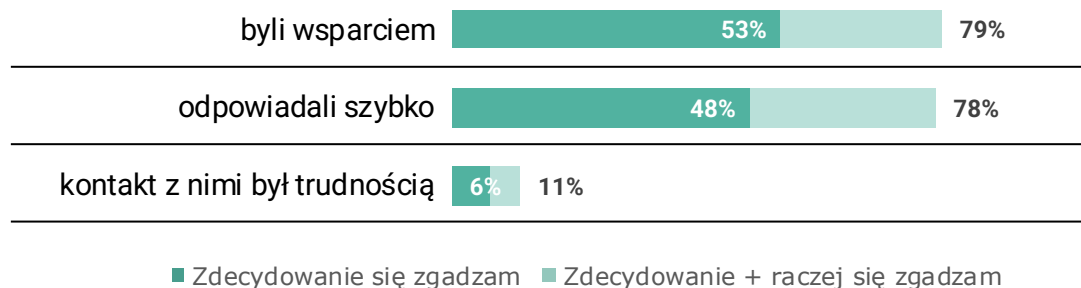
Część tego projektu musiała być mocno przebudowana [w związku z pandemią] i tutaj było pierwsze zaskoczenie. Bardzo duża elastyczność i taka otwartość ze strony pani opiekun, gdzie no naprawdę jakby udało się wiele rzeczy zrobić. [G, Batory, do 10 tys. zł, M pow. 200 tys.]

Wszystko było okej. Nawet jestem pod wrażeniem, że sama zadzwoniła, jak wojna wybuchła. No to jest bardzo, bardzo dobry plus, bo nie ukrywajmy w ASOS i FIO nie ma w ogóle żadnych standardów, żeby ktokolwiek, z kimkolwiek się kontaktował, chyba że jest kontrola. A tutaj kontakt był na każdym poziomie dobry. [G, Stocznia, 250 tys. – 1 mln zł., M 50-200 tys.]

Opiekunowie merytoryczni

Specjaliści ds. finansowych

Źródło: badanie CAWI Minds&Roses dla PAO-FK

Negatywne doświadczenia we współpracy z opiekunami

Najważniejszym czynnikiem wpływającym na ocenę kontaktu z personelem Programu jest podejście konkretnych osób odpowiadających za ten kontakt.

Jak już powiedziano, kontakt ten był co do zasady **oceniany pozytywnie**. Pojedyncze historie negatywnych doświadczeń relacji z opiekunami skupiają się raczej wokół cech konkretnych osób niż czynników systemowych.

Nieliczne negatywne doświadczenia z kontaktu z operatorami podczas realizacji projektu (na różnych etapach, nie tylko z opiekunami i specjalistkami) dotyczyły najczęściej:

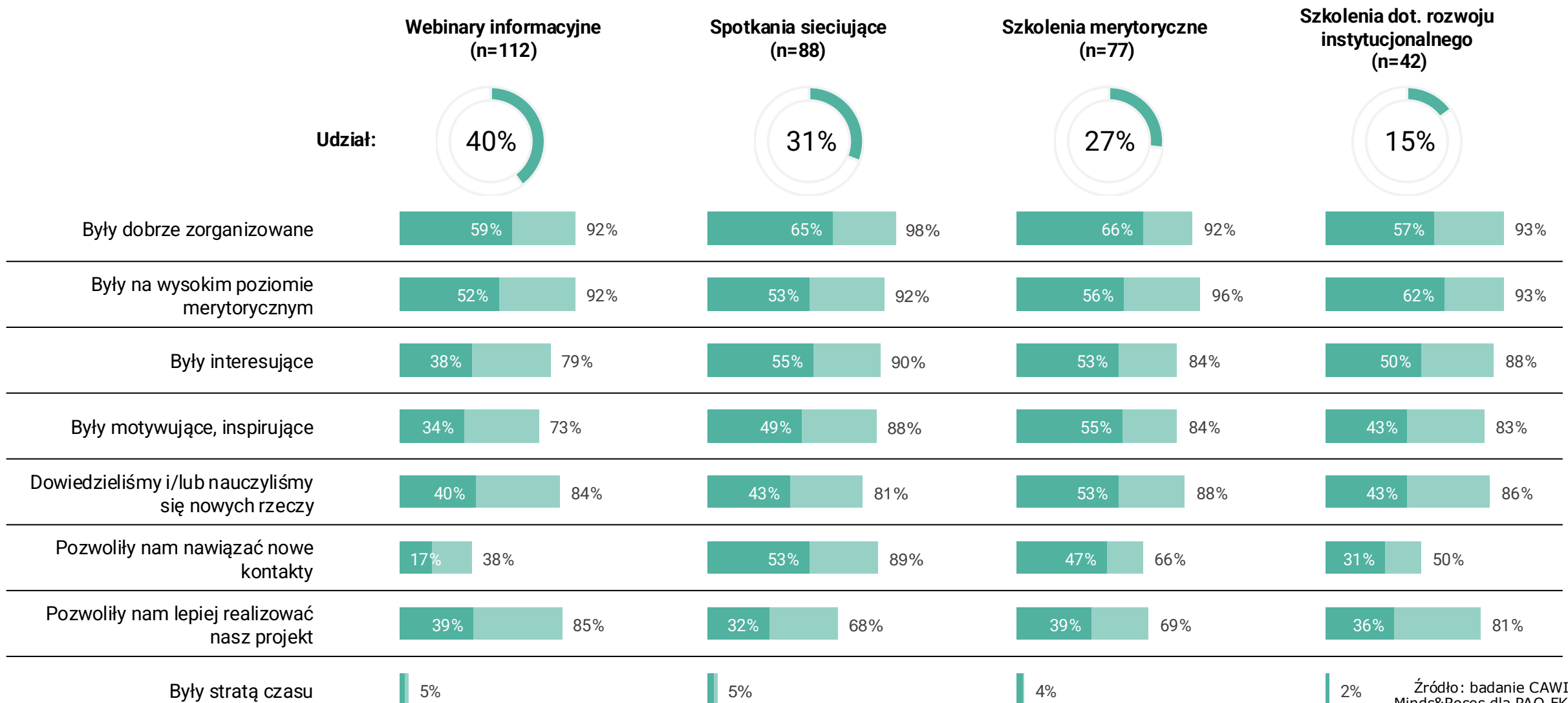
- **braku zaufania**, a nawet atmosfery strachu, grożenia negatywnymi konsekwencjami przy jakichkolwiek błędach;
- **braku informacji zwrotnej** – oczekiwania poprawy błędów bez powiedzenia co dokładnie poprawić.
- **stylu komunikacji** – wywołującego wrażenie podejrzeń o potencjalne malwersacje finansowe lub działanie w złej wierze.

Spóźniłam się jeden dzień z przekazaniem dokumentacji finansowej na dwa tygodnie przed rozpoczęciem monitoringu i dostałam następnego dnia maila, że utrudniam do kontrolę, że ograniczam dostęp do dokumentów i, że **to grozi zerwaniem umowy oraz koniecznością zwrotu części lub całości dotacji**. [G, FAOO, 10-50 tys. zł, W].

Wyszły u nas pewne nieprawidłowości i nie było to na zasadzie jakiejś tam pomocy, znalezienia wspólnego rozwiązania, tylko właśnie **straszenia konsekwencjami, sądami, podobnymi sprawami**. No, trochę czego innego się spodziewałam i też mając doświadczenie w ramach tych innych Programów, regionalnego czy tematycznego, to tam ten proces przebiegał to zupełnie inaczej, na większym po prostu poziomie zaufania, wsparcia i współpracy [G, FAOO, 50-250 tys. zł, W].

Publikujemy stronę. Ja przechodzę przez podręcznik komunikacji. Nasz kierownik promocji przechodzi przez podręcznik komunikacji, no generalnie nie jesteśmy głupimi osobami, ale robimy to po raz pierwszy, a jest tam po prostu mnóstwo informacji. No i dostajemy zwrotkę, że „Strona internetowa nie spełnia warunków wymogów komunikacyjnych. Proszę zajrzeć do podręcznika”. **No ale nikt nam nie powie co tam jest źle pomimo tego, że skoro nas odsyła to chyba widzi, że coś tam jest źle**. [G, Batory, do 10 tys. zł, M pow. 200 tys.]

Ocena poszczególnych rodzajów spotkań w ramach Programu

Źródło: badanie CAWI Minds&Roses dla PAO-FK

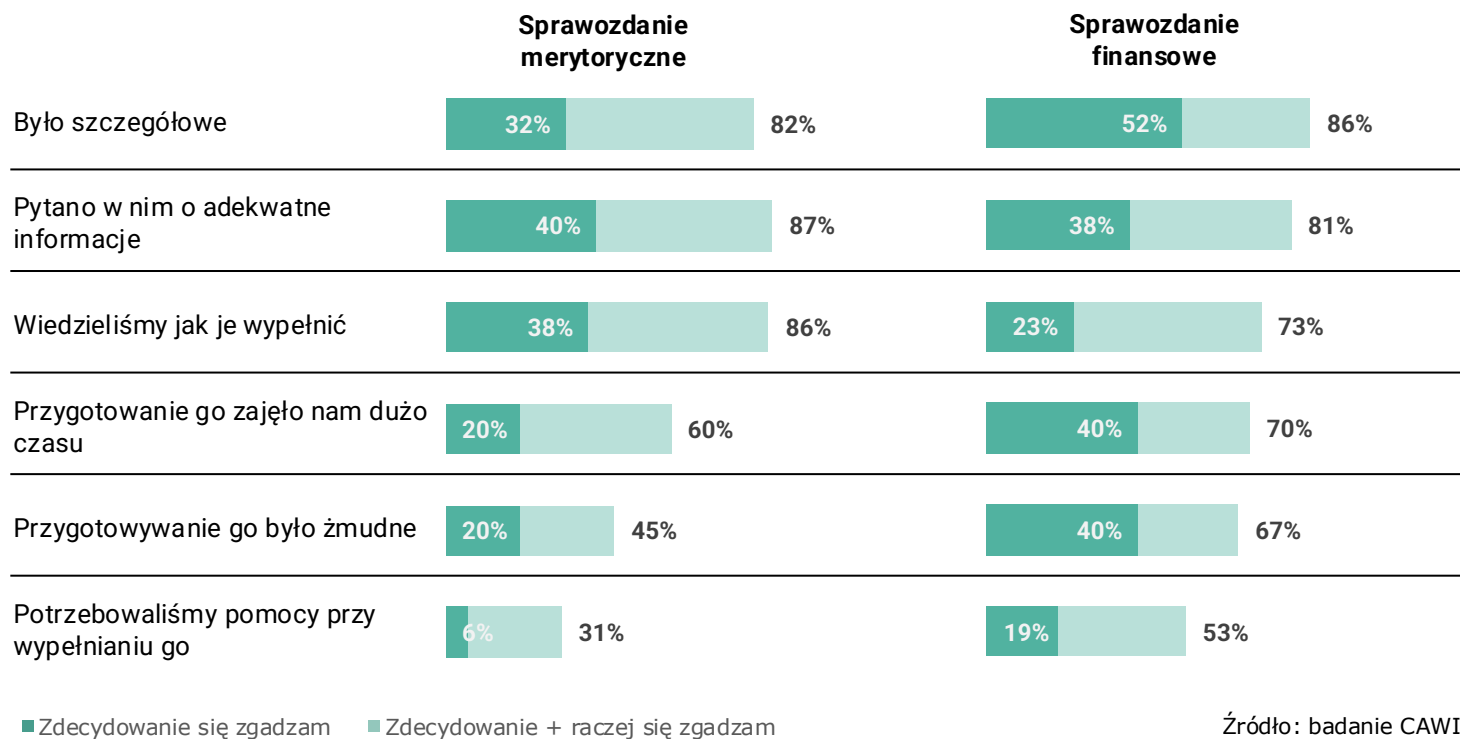
■ Zdecydowanie się zgadzam
■ Zdecydowanie + raczej się zgadzam

Udział: Grantobiorcy n=281 E5a.
W jakich spotkaniach brał udział ktoś z Państwa organizacji?
Ocena: biorący udział w danym rodzaju spotkań E5b. Jak oceniają Państwo...

Ocena sprawozdawczości

Ocena sprawozdań z perspektywy grantobiorców

- Grantobiorcy postrzegali sprawozdania jako **szczegółowe i czasochłonne, ale zarazem zawierające adekwatne pytania.**
- W przypadku sprawozdania merytorycznego **zdecydowana większość badanych deklaruje, że wiedziała jak je wypełnić** i nie potrzebowała przy tym wsparcia. Jednak **w przypadku sprawozdania finansowego pomocy potrzebowała już ponad połowa organizacji.** Sprawozdanie finansowe jest też oceniane jako wyraźnie **żmudniejsze i bardziej czasochłonne niż merytoryczne.** Deklaracje badanych są spójne z obserwacjami managerek i opiekunów/ek projektów, którzy również zauważali, że grantobiorcy mieli najwięcej trudności z częścią finansową.

Źródło: badanie CAWI Minds&Roses dla PAO-FK

Ja mam wrażenie, że tutaj tego zaufania praktycznie nie było i tych **papierów było dużo i te sprawozdania zajmowały nam naprawdę przygotowanie bardzo dużo czasu.** [G, FAOO, 50-250 tys. zł, W]

Komentarz do każdego sprawozdania u nas wyglądał tak: *Sprawozdanie zostało zaakceptowane. Uwag nie mieliśmy. Nie wiem czy to dobrze, czy to źle*, ale zawsze oczekuję od opiekunów przynajmniej informacji zwrotnej, jeśli wymaga się od nas bardzo dużo sprawozdawczości finansowej, informacji, to chciałbym mieć taką informację też zwrótną w drugą stronę". [G, FAOO, pow. 1 mln zł, M pow. 200 tys.]

No troszkę za dużo tego, a wydaje mi się, że wcale tak tego dokładnie nie czytają, więc mogliby trochę zrezygnować. [G, Stocznia, 250 tys. – 1 mln zł, M pow. 200 tys.]

Sprawozdania z perspektywy grantobiorców

Zarówno sprawozdanie merytoryczne, jak i finansowe jest postrzegane jako bardzo szczegółowe i czasochłonne.

- Ponad 80% badanych organizacji twierdziło, że są one szczegółowe.
- Niektórzy postrzegają tą szczegółowość jako przejaw braku zaufania do grantobiorców i „biurokratycznego” podejścia operatorów.
- Na tę ocenę wpłynęła też konieczność wypełniania niewygodnego arkusza Excel i podawania tam kolejny raz tych samych informacji co w innym formularzu.
- Sprawozdanie finansowe jest oceniane jako zdecydowanie trudniejsze od merytorycznego. Ponad połowa badanych potrzebowała pomocy przy jego wypełnianiu.
- W szczególności, trudności nastręczały zasady rozliczania kosztów pośrednich. Ci, którzy wiedzieli o takiej możliwości, często rezygnowali z ich rozliczania ze względu na związane z tym trudności i wysiłek.

Nasze doświadczenie, jeśli chodzi o obsługę finansową jest zdecydowanie negatywne, wręcz do tego stopnia, że raczej nie chcielibyśmy by aplikować do Fundacji Batorego o grant. Urząd skarbowy to jest spacer w porównaniu z tym, co nam się tutaj trafiło. [G, Batory, pow. 1 mln zł, M do 50 tys.]

Czułam się, jakbym musiała udowodnić, że nie zrobiłam nic złego, czyli że nie chwaliłam się tym, co zrobiliśmy i nie liczył się impakt, nie liczył się rezultat, tylko liczył się ten przebieg. To było trochę przykre, bo wydaje mi się, że powinniśmy się skupiać właśnie na impakcie, na tym, co [...] osiągnęliśmy, a nie tym, ile osób zaprosiliśmy i czy wszyscy dostali kanapki i czy za nie zapłaciliśmy. [G, FAOO, pow. 1 mln zł, M pow. 200 tys.]

Trochę te fundusze norweskie idą właśnie w stronę biurokratyczną, co jest ciekawe dlatego, że generalnie w Norwegii jest ogromne zaufanie do organizacji pozarządowych, a tutaj [...] ta kwestia tolerancji i poszanowania godności nie do końca zostaje przeniesiona na ramy formalne tego Programu. Nie wiem, czy to wynika po prostu z procedur, które temu funduszowi są narzucone. [G, FAOO, 50-250 tys zł, W]

Jak był ten czas jeszcze nawrót Covida to przez praktycznie 1,5 miesiąca chorowałem i to było coraz gorsze i wiedziałem że mam ten termin, ale ciągle miałem nadzieję, że wrócę do siebie i będę mógł się skupić na napisaniu tego sprawozdania. No i to było dwa dni przed terminem złożenia sprawozdania i też po prostu szczerze napisałem [opiekunowi], jaka jest sytuacja i mogłem przełożyć termin sprawozdania bez problemu. Bardzo szybka odpowiedź i naprawdę ja się spotykałem ze strony mojego opiekuna z ogromem zrozumienia [G, FAOO, 250 tys.-1 mln zł, M do 50 tys.]

Bym się zastanowiła trzy razy, teraz jakbym miała złożyć jeszcze raz wniosek, bo poziom szczegółowości tego Excela i tego co trzeba w niego wpisać z łapy, czyli to [że] się nie da się tych informacji skądś przekopiować, tylko trzeba je ręcznie wszystkie wpisywać, opisywać i dopisywać różne rzeczy, to jest ogrom pracy i myśmy tego nie w kalkulowali w koszty. [G, Batory, 50-250 tys. zł, W]

Problemy sprawozdawcze z perspektywy zespołu Programu

- Managerki i opiekunowie projektów wskazywali na kilka najczęstszych trudności lub błędów popełnianych przez grantobiorców w sprawozdaniach.
- W przypadku sprawozdania finansowego były to:
 - trudności w rozliczaniu kosztów w euro;
 - trudności w rozliczaniu kosztów pośrednich.
- W przypadku sprawozdania merytorycznego:
 - problemy ze zdefiniowaniem rezultatów – np. przywoływanie działań zamiast rezultatów, brak dokumentowania rezultatów, brak przykładów wskazujących na efekty działań;
 - zbyt lapidarne, niepełne informacje, brak opisu działań;
 - problemy z ustrukturyzowaniem sprawozdania, syntetycznym, uporządkowanym przekazywaniem treści;
 - „tuszowanie” niepowodzeń.
- Managerki i opiekunowie projektów byli zgodni, że znaczna część problemów ze sprawozdaniami wynikała z nieuważnej lektury przez Grantobiorców podręcznika i instrukcji do sprawozdania. Wydaje się, że lepiej byłoby, gdyby instrukcja stanowiła integralną część formularza sprawozdania, a nie dodatkowy dokument, tak aby prowadziła grantobiorców „krok po kroku” przez proces przygotowywania raportu.

Niektóre [sprawozdania] są po prostu takie, że super. A niektóre to jest po prostu strumień świadomości, zwłaszcza wśród tych młodszych organizacji. Widać, że miały problem po prostu z patrzeniem na swoje działania przez tę strukturę działania projektowo-rezultatową. Dla niektórych w ogóle odróżnienie tego, co jest projektem, a co jest rozwojem instytucjonalnym, to jest też duże wyzwanie [zespół Programu]

Masz podręcznik, on temu służy. A bez podręcznika... tylko i tak [grantobiorcy] czasami nie doczytają i dzwonią po prostu... Albo właśnie w ogóle nie czytają. Więc odnośnie takiego pomagania, to części pomaga, części nie pomaga. A webinar o sprawozdawczości - no to część przyszła, zapomniała o tym, [...część] nie przyszła w ogóle i składa sprawozdanie, które jest bez sensu, bo nie doczytali jak mają to robić [zespół Programu]

Rezultaty Programu

Rezultaty projektów - bezpośrednie

Realizację działań Programu podsumowują następujące liczby, opisujące ich bezpośrednie produkty i rezultaty. Grantobiorcy:

- zorganizowali ponad **4300** wydarzeń na rzecz społeczności lub ochrony środowiska, w które zaangażowali mieszkańców i mieszkanki,
- wsparli rozwój instytucjonalny **2850** organizacji społecznych i grup nieformalnych,
- przedstawili uwagi i rekomendacje do ponad **500** lokalnych polityk lub aktów prawa w obszarach swoich działań oraz 50 krajowych i lokalnych polityk oraz regulacji prawnych dotyczących organizacji społecznych,
- przeprowadzili ponad **430** kampanii podnoszących świadomość w zakresie praw człowieka lub problemów grup narażonych na wykluczenie, których łączny zasięg przekroczył **60** mln osób;
- zainicjowali prawie **290** procesów włączających obywateli w podejmowanie decyzji i 40 inicjatyw monitorujących przestrzeganie praw człowieka i praworządności,
- wypracowali prawie **50** nowych lub ulepszonych metod stworzonych w odpowiedzi na potrzeby grup narażonych na wykluczenie,

Wszystkie te działania dotarły do prawie **430 000** osób.

- **46 000** osób wzięło udział w działaniach edukacyjnych dotyczących aktywności obywatelskiej,
- ponad **38 000** osób uczestniczyło w procesach partycypacyjnych lub działaniach strażniczych, niemal **1400** osób z grup narażonych na wykluczenie i ich opiekunów zostało przeszkolonych w zakresie samorzecznictwa lub zaangażowało się w działania samorzecznicze.
- ponad **30 000** osób z grup narażonych na wykluczenie skorzystało z różnorodnego wsparcia, ponad **10 000** osób zostało objętych wsparciem prawnym i psychologicznym,
- ponad **15 000** osób przeszkolonych w obszarze praw człowieka,

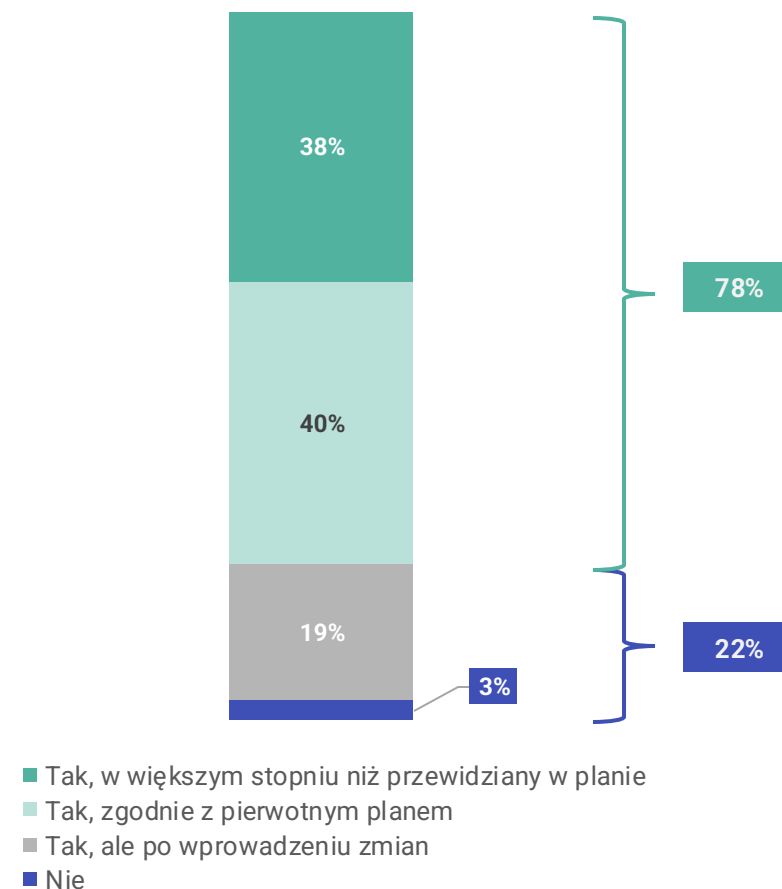
Osiągalność rezultatów

- **Ponad ¾ grantobiorców deklaruje, że osiągnęło zamierzone rezultaty** bez potrzeby dokonywania zmian w planie projektu. Niemal **połowicznie z nich udało się wręcz przekroczyć założenia tego planu**. Mogło to wynikać z konserwatywnego podejścia do określania skali rezultatów, większego niż spodziewane zainteresowania prowadzonymi działaniami bądź otrzymania większej puli środków do wydania ze względu na korzystny kurs EUR, co często skutkowało wydłużeniem projektu i kontynuowaniem lub zwiększeniem skali działań.
- Czynnikiem, który decydował o osiągnięciu celów projektów była dobra znajomość grupy docelowej, która zarówno zwiększała szansę na powodzenie działań jak i umożliwia trafne oszacowanie wskaźników.
- Również managerki i opiekunowie projektów wyrażali przekonanie, że w większości przypadków w projektach udało się osiągnąć zakładane rezultaty. Podkreślali także, że wskaźnikami ilościowymi, bardzo ważne są dla nich trudniej mierzalne rezultaty jakościowe – wpływ projektów na rzeczywistość społeczną.

Jeśli chodzi o wskaźniki, to nie mieliśmy jakichś problemów z nimi, ale trochę dlatego, że nasz projekt był skierowany do zamkniętej grupy organizacji pracujących z [...]. Wcześniej przed projektem robiliśmy badania wstępne w tych organizacjach więc już wiedzieliśmy mniej więcej, jakie są realne wskaźniki. [G, Batory, do 10 tys. zł, M pow. 200 tys.]

Na etapie pisania wniosku, ten kawałek produkty i rezultaty [...] takie troszeczkę miałam wrażenie, że jest sztuczne i tak naprawdę to pamiętam, że na etapie wniosku parę razy poprawialiśmy, bo do końca trudno było się zorientować co do czego zaliczyć? [G, Batory, 10-50 tys. zł, W]

Osiągnięcie zamierzonych produktów i rezultatów

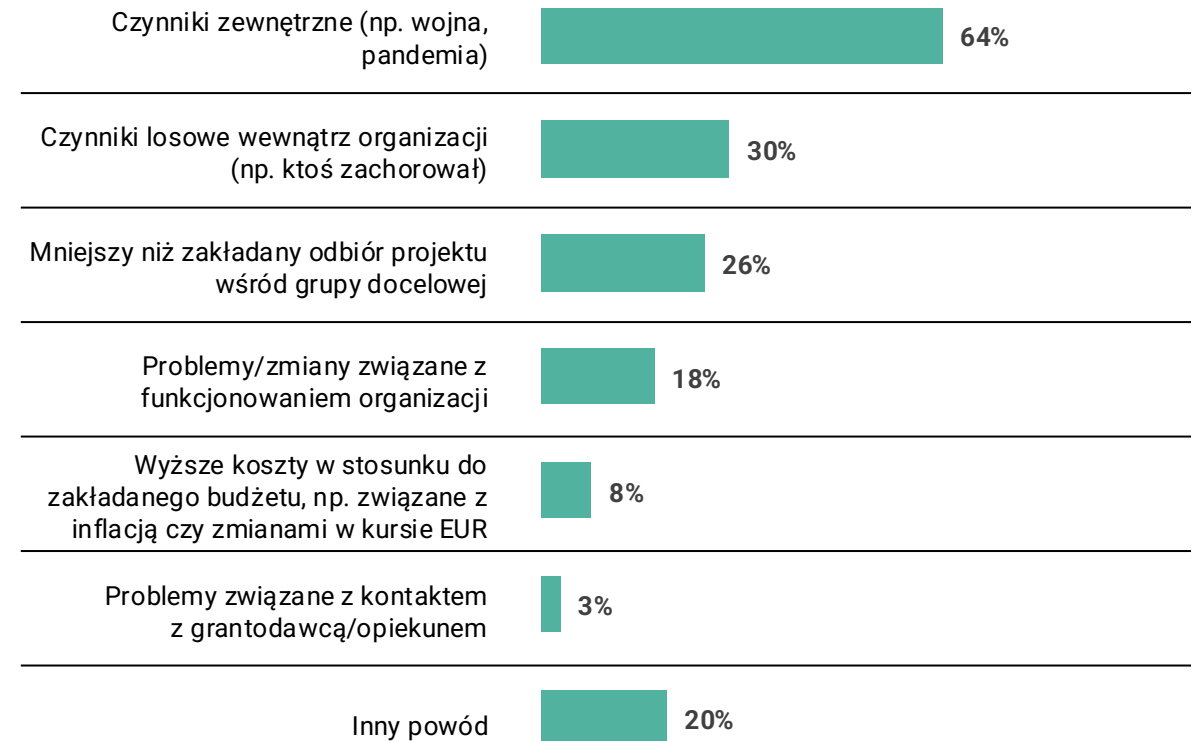

Źródło: badanie CAWI Minds&Roses dla PAO-FK

Osiągalność rezultatów w doświadczeniu grantobiorców

- Nieco ponad 20% grantobiorców nie osiągnęło rezultatów w zaplanowanej skali.
- Przyczyn upatrywali najczęściej w czynnikach niezależnych od organizacji – zewnętrznych (wojna w Ukrainie, pandemia) lub losowych. Dla co czwartej takiej organizacji przyczyną trudności była słabsza niż planowano reakcja ze strony grupy docelowej projektu. Mogło to się wiązać z sytuacją członków grupy, która została źle rozpoznana lub zmieniła się w trakcie realizacji projektu. Okazywało się np. że młodzież korzysta z innych mediów społecznościowych niż zakładano lub że aktywiści są zbyt zajęci prowadzeniem własnych działań, aby zechcieli wziąć udział w skierowanych do nich warsztatach.
- Managerki i opiekunowie projektów również dostrzegali znaczący wpływ czynników zewnętrznych na rezultaty projektów, częściej jednak niż grantobiorcy zwracali także uwagę na błędy w planowaniu – nierealistyczne wyobrażenia na temat oddziaływania projektu, złe sformułowanie rezultatów czy oszacowanie wartości wskaźników (grantobiorcy przyznawali, że było to trudne zadanie, choć nie przekładały tego bezpośrednio na problemy z osiągnięciem rezultatów).
- W opinii przedstawicieli Operatora, w przypadku dotacji na rozwój instytucjonalny barierą dla osiągania rezultatów mógł być również krótki czas realizacji projektów – w tym obszarze uzyskanie efektów często wymaga dłuższych działań, trudno je zatem oceniać po 1,5 roku.

Powody nieosiągnięcia zamierzonych produktów i rezultatów

Źródło: badanie CAWI Minds&Roses dla PAO-FK

Trwałość rezultatów

- **Grantobiorcy uważają rezultaty swoich projektów za trwałe.** Często wskazywaną miarą ich sukcesu jest to, że **działania rozpoczęte w ramach projektów są kontynuowane bez ich udziału** – np. społeczności, których projekty dotyczyły, podejmują samodzielne inicjatywy, stworzone w ramach projektów narzędzia czy materiały są wykorzystywane lub rozwijane itp.
- Managerki oraz opiekunowie projektów nieco ostrożniej wypowiadają się o rezultatach. Jako czynnik sprzyjający trwałości projektów wskazują sytuację, w której organizacje prowadziły działania projektowe w obszarach, w których od lat się specjalizują. Bariery natomiast pozostaje stosunkowo niewielka kwota dotacji i czas realizacji projektów, zmuszająca grantobiorców do poszukiwania innych źródeł finansowania i realizowania kolejnych projektów, co może utrudniać kontynuację wcześniej podjętych działań.

U nas to była integracja międzypokoleniowa i aktywizacja obywatelska społeczna tak tych grup międzypokoleniowych, no więc jakby my widzimy, że się uczestnicy działają i w Polsce i w Ukrainie nie wszyscy, ale większość działa nadal w jakby zaraziła się w wolontariatem młodzież dalej mają kontakt z tymi seniorami, z którymi byli w tych swoich grupach. Seniorki są nadal te, które przeżyły, **są nadal aktywne i jakoś tam działają.** [G, Stocznia, 250 tys. – 1 mln zł, M pow. 200 tys.]

Trwałość rezultatów projektów

To było niedoszacowane z tego względu, że **nas przerosło zainteresowanie projektem.** Zakładaliśmy 30 kół w sieci, a mamy teraz ponad 60, więc jakby pieniądze się niestety nie rozmnożyły cudownie, więc w trakcie musiałyśmy też szukać dodatkowych źródeł finansowania. I to nam trochę rozbiło i utrudniło realizację, no ale rzeczywiście nie spodziewałyśmy się aż takich aż takich efektów, więc myślę, że te **rezultaty no były niedoszacowane.** [G, FAOO, 50-250 tys. zł, W]

Wpływ Programu na sytuację grantobiorców i na trzeci sektor

Rezultaty projektów – wpływ na trzeci sektor

- Na obecnym etapie jest zbyt wcześnie, żeby mówić o długofalowych efektach Programu - jego wpływie na kondycję całego sektora pozarządowego czy też na systemowe uregulowania w poszczególnych obszarach tematycznych.
- Tym niemniej warto wskazać na prawidłowości statystyczne, które sugerują, że istotnie (jak mieli nadzieję jego Operatorzy) miał on znaczenie dla podtrzymania działalności części organizacji (zwłaszcza w obszarach tematycznych, które w ostatnich latach nie mogły liczyć na finansowanie ze źródeł publicznych).
- Na poziomie całego Programu, w modelach uwzględniających różne charakterystyki organizacji, takie np. jak wiek, lokalizacja, wielkość przychodów, pola działań, a także stabilność instytucjonalna (średnioroczna liczba zmian w zarządach) czy status prawny (posiadanie statusu OPP), analizy sugerują, że otrzymanie środków Programu przekładało się statystycznie na 2% spadek prawdopodobieństwa likwidacji organizacji do 2024 roku.
- Obiektywnie, nie jest to znaczący efekt, jednak trzeba zauważyć, że analizy te prowadzono jeszcze w czasie trwania Programu. W tym horyzoncie czasowym w całej populacji wnioskodawców jedynie 2% organizacji zakończyło oficjalnie (wg KRS) swoją działalność. Oznacza to, że wśród grantobiorców Programu – także tych, którzy zakończyli projekty już kilka lat temu - praktycznie nie odnotowano likwidacji.

Na obecną chwilę, więcej o (potencjalnym) wpływie Programu na poziomie całego sektora możemy wnioskować jedynie na podstawie deklaracji organizacji i wyników badań jakościowych. Wyniki te przedstawiono poniżej.

Rola Aktywnych Obywateli dla trzeciego sektora w Polsce

- Zespół Programu przyznawał, że w krótkim horyzoncie (w momencie prowadzenia badania był on jeszcze w trakcie realizacji) niełatwo jest jednoznacznie ocenić jego wpływ na trzeci sektor. Pojawiały się przykłady organizacji, które dzięki wsparciu Aktywnych Obywateli zrobiły pożyteczne i potrzebne projekty. Na naszą prośbę zespół wskazywał punktowo organizacje, które mogły coś zmienić na przestrzeni ostatnich lat w otaczającej nas rzeczywistości np. legislacyjnej. Prym wiodły w tym organizacje, które otrzymały dotacje instytucjonalne. Ich wpływ trudno jednak przypisywać jednoznacznie i wyłącznie wsparciu Programu.
- Mniej wątpliwości mają same organizacje (także te, którym nie udało się pozyskać dotacji). Panuje przekonanie, że to w dużej mierze dzięki Aktywnym Obywatelom w czasach rządów Prawa i Sprawiedliwości wiele organizacji pozarządowych dalej mogło działać i realizować swoje cele (chodzi tu w szczególności o organizacje zajmujące się ekologią, prawami kobiet czy mniejszości seksualnych).

Nie ma chyba takiego projektu, który by zmienił cały sektor. Natomiast są projekty, które faktycznie jakiś kawałek tego sektora mogą zmienić. Najczęściej przez wzmocnienie organizacji działających w danej branży. Czasami przez próby działań ukierunkowanych na zmianę w jakichś regulacjach prawnych. Czasami przez edukację administracji w danym obszarze. I one faktycznie mogą w tych kawałkach zmienić, polepszyć działanie sektora, grup nieformalnych.

Też taki no przyziemny może aspekt [wpływu Aktywnych Obywateli], ale bardzo ważny – tak naprawdę możliwość przeżycia przez 3 lata, bo my około 2,5 roku realizowaliśmy projekt, więc miałyśmy zapewnione finansowanie dla naszych 3 pracowników. Nie musiałyśmy się martwić o takie codzienne przeżycie, koszty funkcjonowania biura i te wszystkie aspekty, więc to naprawdę był duży plus. [G, FAOO, 50-250 tys. zł, W]

Chyba to właśnie ten Program tak zwrócił uwagę na ekologię i na zrównowagony rozwój, ale też na politykę równościową dla społeczności LGBTQ+. Wydaje mi się, że nie było takich dużych środków na tego typu działania i że to zostało i teraz jakby to wchodzi już też w działalność. [G, Stocznia, 250 tys.-1 mln zł, M pow. 200 tys.]

Ostatnie 8 lat to była tragedia. To był taki konkurs, w którym byłyśmy w stanie być neutralnie ocenione przez oceniających wnioski. [G, FAOO, 10-50 tys. zł, M do 50 tys.]

Nie bylibyśmy w stanie zrealizować tego projektu z żadnego innego źródła poza PAO-FK, bo nawet nowe FIO tu nie „pasowało”. [G, FAOO, 250 tys.-1 mln zł, M do 50 tys.]

Jest to Program, który porusza bardzo istotne kwestie społeczne, często (zwłaszcza w klimacie politycznym do 15.10) pomijane w innych konkursach grantowych. Program określał bardzo ważne grupy priorytetowe. [W, odp. z pyt. H4]

Korzyści dla mniejszych i młodszych organizacji

- Dla wielu grantobiorców (w szczególności młodych i mało doświadczonych) Aktywni Obywatele byli „drzwiami” do innych dużych dotacji. Realizacja pierwszego tak dużego projektu rozwija organizację na wielu poziomach – dodaje odwagi, umiejętności, doświadczenia, pozwala zainwestować środki w rozwój organizacji.

No to był faktycznie dobry zastrzyk finansowy na takie rzeczy, które zawsze jest szkoda pieniędzy, żeby powiedzmy kupić sobie przykład drukarkę laserową, kolorową tak, bo na to, bo zawsze są jakieś inne wydatki, by które są, są bardziej pilne. [G, Stocznia, 10-50 tys. zł, M do 50 tys.]

Dało nam to szansę na rozwój instytucjonalny, na rozwój Programowy, na rozwój know how, na zaistnienie na rynku organizacji pozarządowych sektorowych, na finansowanie działań Fundacji oraz stworzenie innowacyjnego Programu, który dziś jest naszą ofertą Programową, na zbudowanie trwałego partnerstwa ponadnarodowego i zespołu eksperckiego. [G, odp. z pyt. H4]

Projekt wpłynął dobrze na organizację właśnie na jej rozpoznawalność, bo to był właśnie pierwszy, taki większy projekt, w którym było więcej działań, który był dłuższy. Więc tak, Fundacja zaczęła być bardziej rozpoznawalna i kojarzona. I też fajny był ten element rozwoju instytucjonalnego, że można było część budżetu wydać na to, żeby coś się tam doposażyć. [G, Stocznia, do 10 tys. zł, W]

Taki skok technologiczny myślę, który my zrobiliśmy i zrobiliśmy, bo umiemy montować wideo, robimy podcasty, mamy też na Spotify. [...] Różne takie fajne umiejętności też kompetencje, które zespół nabył dzięki temu i które będą w przyszłości mam nadzieję kiełkować. [G, Batory, pow. 1 mln zł, M do 50 tys.]

To był nasz pierwszy duży grant, więc on nam trochę otworzył drogę do kolejnych. Po tym pierwszym dużym jesteśmy po następnych pięciu dużych i myślę, że bez tego pierwszego to by się nie wydarzyło. [G, Batory, 50-250 tys. zł, W]

Już aplikujemy o EUR, nawet o jakieś dolary będziemy pisać. [G, Batory, 250-1 mln zł, M do 50 tys.]

Trudności dla mniejszych i młodszych organizacji

- Największe różnice między mniejszymi i większymi organizacjami ujawniają się na etapie przygotowywania wniosków. Brak zasobów (czasu, personelu i doświadczenia) utrudnia przygotowanie atrakcyjnej, skutecznej propozycji projektu.
- Na etapie realizacji projektów różnice są mniejsze – w trakcie grup fokusowych zdarzało się, że osoby reprezentujące małe podmioty ze zdziwieniem, ale i ulgą odkrywały, że przedstawiciele dużych i doświadczonych organizacji mierzą się z takimi samymi problemami jak oni.
- Niemniej jednak po stronie mniejszych organizacji pojawia się oczekiwanie, aby operatorzy otoczyli je szczególnym wsparciem, którego niektórym brakowało.

W porównaniu właśnie do takiej organizacji na tym poziomie, na którym my jesteśmy, czyli no daleko nam jeszcze do takiej organizacji, naprawdę profesjonalnej, to te inne projekty, które mamy, są dla nas dużo prostsze dlatego, że jesteśmy tak trochę prowadzeni za rączkę, mówiąc wprost. I wydaje mi się, że to jest trochę to, czego my potrzebujemy, no i my faktycznie, my mieliśmy tak taki realny kryzys, który mógł się skończyć z tym, żebyśmy nie dowiedzieli tego projektu. Nie do końca wiedzieliśmy co mamy zrobić z pieniędzmi, kiedy Fundacja nam mówi, że *musicie wydać środki, musicie wydać środki*. [G, Batory, do 10 tys. zł, M pow. 200 tys.]

Sam pierwszy jeden podręcznik do pisania grantu ma 86 stron. Następnie jest kilkanaście webinarów do tego. To z jednej strony oczywiście jest pomocne, ale z drugiej strony też świadczy o pewnej skali wymagań, która [...] według mnie jest dosyć duża. [G, Batory, pow. 1 mln zł, M do 50 tys.]

Daleko nam jeszcze do takiej organizacji, naprawdę profesjonalnej [...] te inne projekty, które mamy, są dla nas dużo prostsze dlatego, że jesteśmy tak trochę prowadzeni za rączkę, mówiąc wprost. I wydaje mi się, że to jest trochę to, czego my potrzebujemy, no i my faktycznie, my mieliśmy tak taki realny kryzys, który mógł się skończyć z tym, żebyśmy nie dowiedzieli tego projektu. [G, Batory, do 10 tys. zł, M pow. 200 tys.]

Bardzo trudno nam było finansowo to rozliczyć, nawet nie tyle, że mieliśmy jakieś nieuzasadnione koszty, które były niekwalifikowalne, tylko poziom szczegółowości ich opisu był na tyle duży. Mam wrażenie, że w ogóle nie radzimy sobie z tym. [...] Zakładałam, że to może dlatego, że to jest nasz pierwszy duży grant, ale jak [imię przedmówcy] mówi, że ich nie pierwszy i że też jest zaskoczony, no to się trochę odważyłam powiedzieć, że dla nas też było trudno. [G, Batory, 10-50 tys. zł, W]

Wpływ PAO-FK na grantobiorców

- Grantobiorcy zgodnie twierdzą, że realizacja projektu w PAO-FK **wpłynęła pozytywnie ich na rozwój** i rozpoznawalność oraz umożliwiła współpracę z nowymi partnerami. Program dał im też możliwość „samookreślenia się”, czyli dokładniejszego zdefiniowania celu czy kierunku, w którym chcą dalej działać.
- PAO-FK niesie za sobą jednak też negatywne skutki – nadmiar pracy związanej z formalnościami i biurokracją może prowadzić do wypalenia członków czy pracowników organizacji.
- Korzyści ze spotkań sieciujących wyniosły także organizacje prowadzące Program - jako że proces edukacyjny miał tu charakter symetryczny.

Dla nas w ogóle to realizacja tego projektu była super i ten Program bardzo się wpisał w nasze działania i bardzo odpowiedział na nasze potrzeby. Był nam bardzo potrzebny z tego względu, że mogliśmy rozszerzyć naszą sieć inicjatyw [...]. Założyliśmy, że będziemy mieć 15 takich nowych grup i faktycznie udało się to zrealizować, a nawet więcej. I to było super wzmocnienie, bo my i tak to robimy i tak byśmy to robili, więc jakby ten projekt pozwolił nam zatrudnić nową osobę, która mogła się temu poświęcić, koordynować to i po prostu zdjąć nas te obowiązki. [G, FAOO, pow. 1 mln, M pow. 200 tys.]

Dodatkowe szkolenia pozwoliły nam osadzić naszą organizację w takim miejscu jak chcemy. Bo przyglądałam się [różnym organizacjom] na tych szkoleniach i [...] musiałam odpowiedzieć na pytanie, że naprawdę nie takie cele są naszej organizacji i że mamy robić to, co robimy [...] [G, Batory, 10-50 tys. zł, W]

Projekt pozwolił nam na konsolidację organizacji [...] i poznanie się. My się znaleźliśmy mailowo albo online'owo. Natomiast tych kilka spotkań sprawiło, że pojawiła się konsolidacja i widzimy teraz, że niektóre organizacje bardziej ze sobą współpracują. Potencjał partnerski w projektach wzrósł. [G, Batory, do 10 tys. zł, M pow. 200 tys.]

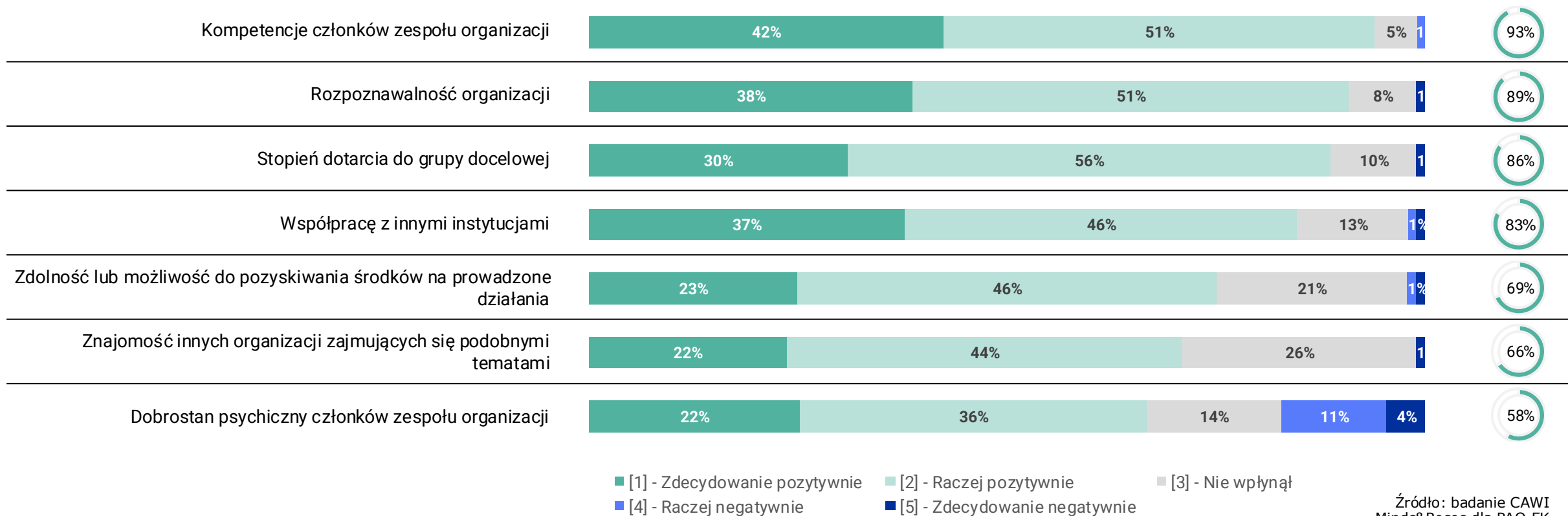
Jeżeli chodzi o społeczność lokalną, to bardzo pozytywne, rozpoznawalność stowarzyszenia wzrosła. Nie przypuszczaliśmy, że aż tyle osób będzie obserwować nas na fanpejdżu. [G, Stocznia, 10-50 tys. zł, W]

Myślę, że jak byśmy nie zrobili tego projektu, to bylibyśmy mniej wypaleni. [G, Batory, do 10 tys. zł, M pow. 200 tys.]

Wpływ PAO-FK na rozwój instytucjonalny grantobiorców

Badane organizacje **pozytywnie oceniają wpływ Programu na różne aspekty swojej działalności i funkcjonowania**. Uwagę zwraca jednak ocena wpływu PAO-FK na **dobrostan psychiczny członków organizacji, który aż 16% grantobiorców oceniło jako raczej negatywny lub zdecydowanie negatywny**, co potwierdza wstępne obserwacje z badania jakościowego.

Jak Program wpłynął na:

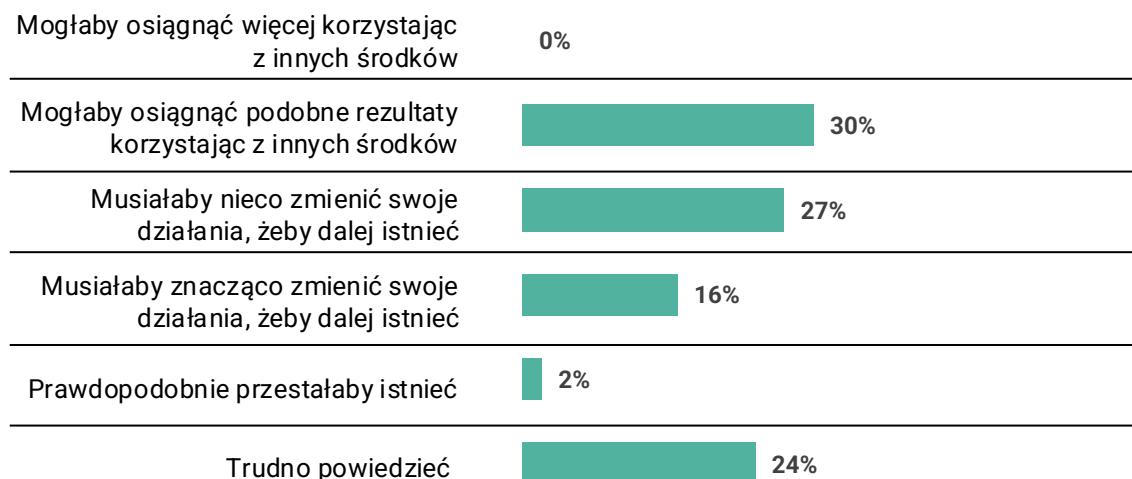
Źródło: badanie CAWI Minds&Roses dla PAO-FK

Rola PAO-FK w finansowaniu organizacji

30% grantobiorców uczestniczących w badaniu deklaruje, że gdyby Program nie został uruchomiony mogliby znaleźć inne źródki finansowania i uzyskać podobne rezultaty. Z drugiej strony, 43% przyznaje, że zmusiłoby ich to do zmiany ich działań, z czego 16% musiałoby zmienić je w sposób znaczący. 2% uważa, że brak finansowania z Programu prawdopodobnie oznaczałoby dla nich likwidację.

W badaniu jakościowym wybrzmiały opinie o zarówno pozytywnym, jak i negatywnym wpływie realizacji projektu na funkcjonowanie organizacji.

Gdyby nie uruchomiono PAO-FK, organizacja...

Źródło: badanie CAWI Minds&Roses dla PAO-FK

Gdyby nie ten projekt, to po prostu nie wyszlibyśmy na ten inny level. Nie wyszlibyśmy poza plan minimum, czyli takiej fundacji, która istnieje jako taki byt prawny, ale głównie swoją działalność opiera na takich inicjatywach lokalnych. I to chyba też mam dodać po prostu takiego powera, żeby spróbować też z innymi projektami. Więc na pewno był to jakiś taki kop dla nas do działania. [G, Batory, do 10 tys. zł, M pow. 200 tys.]

Za bardzo sobie nie wyobrażam [organizacji bez PAO-FK], bo nam to w sumie te dwa projekty Aktywnych Obywateli [Regionalny i Krajowy] wypełniły 2 lata. [G, Batory, 10-50 tys. zł, W]

Gdyby nie Aktywni Obywatele, to dwie księgowo by się nie zwolniły. W trakcie rozliczania tego projektu, a przed ostatnią kontrolą po prostu odeszła nam księgowa, bo poziom stresu był za duży [...]. Jestem w stanie wyciągnąć te plusy, bez nich pewne rzeczy by się po prostu w naszej organizacji nie wydarzyły. Natomiast zastanawiam się, czy cena, którą zapłaciliśmy, była tego warta i nie umiem na to odpowiedzieć. [G, Batory, 50-250 tys. zł, W]

[Gdybyśmy nie dostali PAO-FK] to pewnie by się niebo nie zawaliło, bo znaleźlibyśmy zapewne inne środki, bo ten projekt i tak prowadzimy już od 8 lat. [G, Batory, pow. 1 mln zł, M do 50 tys.]

Satysfakcja z udziału w Programie

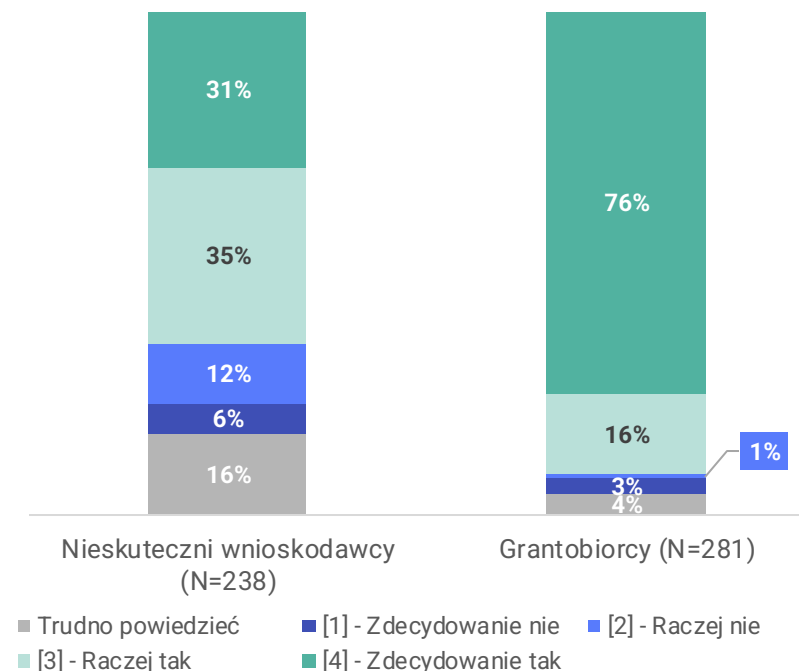
Grantobiorcy (co nie dziwi) są zdecydowanie bardziej zadowoleni z Programu niż nieskuteczni wnioskodawcy i częściej deklarują chęć ponownego ubiegania się o środki PAO-FK.

Warto jednak zauważyć, że także organizacje, którym w obecnej edycji się nie powiodło, w większości zdecydowały się na kolejną próbę pozyskania środków Programu. Nie zrobiłaby tego mniej niż 1/5 nieskutecznych wnioskodawców (w tym tylko 1 na 20 organizacji jest tego pewna). Biorąc pod uwagę, że obok rozczarowania Programem mogą być inne przyczyny takich deklaracji, można uznać, że mimo rozmaitych zastrzeżeń co do sposobu prowadzenia Programu był on koniec końców oceniany jednoznacznie pozytywnie.

Wśród organizacji nieskłonnych do ponownego aplikowania, zastrzeżenia budziły głównie:

- niejasne kryteria oceny wniosków,
- brak jasnej komunikacji dotyczącej uzasadnień tych ocen,
- nadmiernie rozbudowane procedury sprawozdawcze i kontrolne,
- niezrozumiałe dla grantobiorców działania operatora,
- negatywny wpływ tych trudności na morale pracowników organizacji.

Czy zdecydowałoby się Państwo na ponowne ubieganie się o środki w ramach PAO-FK?

Źródło: badanie CAWI Minds&Roses dla PAO-FK

Podsumowując

- startowało 2,5 tysiąca organizacji, 3,5 tysiąca projektów, na 250 mln Eur. Dostało 470 organizacji na 30 mln Euro;
- najczęściej wniosków i dotacji w obszarze aktywności obywatelskiej, nieco mniej w wykluczeniu społecznym i prawach człowieka, znacznie mniej (ale większych) w sektorowych i instytucjonalnych;
- 26% startowało więcej niż raz (1% w aż 4 konkursach). Więcej niż raz aplikowały większe organizacje. Najwięksi beneficjenci po 3 projekty i ponad 300 000 Euro);
- dużo organizacji odpadało po drodze - zwłaszcza w konkursach na małe granty;
- co nie dziwi, w konkursach, lepiej radziły sobie organizacje większe, z większych miast, starsze (nie najmłodsze), prawnoczuwaczsze;
- w obszarze aktywności obywatelskiej oraz wykluczenia społecznego dominowały projekty lokalne. W pozostałych obszarach tematycznych – ogólnopolskie. Jedynym obszarem, w którym projekty lokalne były wybierane równie często jak ogólnopolskie był obszar praw człowieka;
- połowa projektów nie miała bez wyraźnego adresata (zróżnicowane grupy docelowe, projekty adresowane do całego społeczeństwa lub aktywistów). Pozostałe dedykowano dzieciom i młodzieży (21%), kobietom (9%), os. z niepełnosprawnościami (7%);
- pod względem form działań, dominowały projekty edukacyjne (56%) i związane z budowaniem świadomości / kampaniami społecznymi (13%). 11% obejmowało działania aktywizacyjne, 6% działania rzecznicze lub strażnicze, 4% interwencyjne;

Podsumowując

- podział na duże i małe wnioski jest ważny. Przyciąga małe organizacje i poszerza spektrum dotarcia programu;
- podział na wniosek wstępny i pełny budzi opór, ale jest ważny - znacząco oszczędza czas i zasoby;
- relatywnie mała część wariacji ocen tłumaczona tym kto oceniał - do dobrze!;
- rytuały związane z uczeniem się i wymianą uwag z asesarami są ważne - w czasie oceny ekspertów się "kalibrują";
- oczywiście grantobiorcy lepiej oceniają cały program niż pozostali wnioskodawcy, ale ci ostatni także w większości nieźle. 2/3 nieskutecznych wnioskodawców raczej aplikowałoby ponownie;
- program pomógł organizacjom, które go dostały, ale też - na tyle na ile możemy to ocenić - pomógł całemu sektorowi, a w każdym razie "branży" prawnoczwóliczej;
- trudno na tym etapie ocenić trwałość rezultatów projektów, ale zdecydowana większość organizacji ma dalsze plany i działania związane z przeprowadzonymi projektami;
- różnice między partnerami konsorcjum są odczuwalne dla organizacji, tych które aplikowały / realizowały projekty w różnych obszarach.
- organizacje nie czytają podręczników i nie będą ich czytać. Potrzebna być może większa unifikacja z formularzem;
- organizacje "nie mają czasu" na spotkania (czyli/bo odkładają wszystko na ostatnią chwilę). potrzebne być może "2 prędkości", większe ale nieangażujące wsparcie dla małych podmiotów;
- ewaluacja ex post -> ewaluacja on-going;

Dziękujemy 😊

W razie pytań lub wątpliwości zapraszamy do kontaktu
pzalewski@stocznia.org.pl
kwojcikowska@stocznia.org.pl
jherbst@stocznia.org.pl

O Fundacji Stocznia

partycypacja obywatelska

budujemy przestrzeń do rozmowy

Od ponad 13 lat tworzymy i wspieramy skuteczne rozwiązania dla problemów społecznych, włączamy obywateli i obywatelki w decydowanie o sprawach publicznych oraz pomagamy organizacjom i samorządom planować i realizować działania społeczne.

Rozwijamy i upowszechniamy dobre praktyki, tworzymy narzędzia ułatwiające działalność społeczną, prowadzimy badania społeczne, szkolimy oraz opracowujemy materiały edukacyjne.

innowacje społeczne

tworzymy rozwiązania codziennych problemów

Z efektów naszych działań korzystają m.in. seniorzy, uczniowie i nauczyciele, mieszkańcy, aktywiści i urzędnicy samorządowi z całej Polski.

Podejmowane przez nas działania koncentrują się wokół trzech kluczowych zagadnień: badania i doradztwa, innowacji społecznych oraz partycypacji obywatelskiej.

badania i doradztwo

nadajemy działaniom właściwy kurs